

Soukromý dětský domov Budišov-Holeje

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Holeje 82, 675 03 Budišov u Třebíče
Zřizovatel:	Soukromý dětský domov, s. r. o., s jednatelkami Kateřinou Friedlovou a Mgr. Karolínou Kadaníkovou
Ředitelka:	Bc. Ilona Kolmanová
Typ zařízení:	dětský domov
Kapacita:	32 dětí
Datum návštěvy:	9. a 10. června 2025
Datum vydání zprávy:	26. ledna 2026
Návštěvu provedli:	Mgr. Eliška Černá, Mgr. Bc. Jana Řepová, Mgr. et Mgr. Miriam Tomášková a Mgr. Tereza Konrádová

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv

Obsah

Úvodní informace.....	4
Shrnutí.....	8
Zjištění z návštěvy	9
1. Atmosféra v zařízení.....	9
1.1 Přístup personálu k dětem.....	9
1.1.1 Agresivita dětí.....	9
1.1.2 Důvěra dětí v personál	13
1.1.3 Podpora personálu	14
1.2 Vztahy mezi dětmi.....	14
1.2.1 Vztahy mezi dětmi	14
1.2.2 Sourozenecké skupiny	15
1.3 Stížnostní mechanismy a jiné pojistky proti špatnému zacházení.....	16
2. Kontakt s vnějším světem	18
2.1 Adaptační doba	18
2.2 Návštěvy.....	19
2.2.1 Návštěvy v prostorách dětského domova	19
2.2.2 Parkování návštěv u budovy zařízení	20
2.2.3 Asistované návštěvy	20
2.3 Pobyť dítěte mimo zařízení	21
2.4 Samostatné vycházky	23
2.5 Přístup k mobilnímu telefonu	25
2.6 Přístup k internetu	27
2.7 Soukromí korespondence a hovorů.....	28
2.7.1 Kontrola korespondence	28
2.7.2 Kontrola hovorů a soukromých zpráv	29
3. Prvky ústavnosti v životě dětí	30
3.1 Režim dne a režimová opatření	30
3.2 Volný čas dítěte a zájmové aktivity.....	31
3.3 Rozhodování o sobě.....	31
3.4 Osobní prohlídky dětí a jejich věcí	32
3.5 Způsob stravování	34
3.6 Hospodaření s finančními prostředky.....	35

3.7	Prostředí.....	37
3.7.1	Umístění zařízení	37
3.7.2	Prostory zařízení	38
3.7.3	Rodinné skupiny a pokoje dětí	41
3.7.4	Toalety a koupelny	44
3.7.5	Prostor pro stravování.....	45
4.	Umístění dítěte.....	46
4.1	Důvody umístění dítěte a jejich trvání	46
5.	Hodnocení dětí.....	47
5.1	Hodnoticí systém	47
5.2	Opatření ve výchově	48
6.	Odborná péče.....	49
6.1	Speciálně pedagogická, psychologická a sociální péče.....	49
6.2	Zdravotní péče	51
7.	Zastupování dítěte a rozhodování o jeho záležitostech	52
	Přehled opatření k nápravě.....	54

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Od roku 2006 veřejný ochránce práv plní **úkoly národního preventivního mechanismu** podle Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.¹ Současný ochránce JUDr. Stanislav Křeček tuto část své působnosti přenesl na mě jako svého zástupce.²

Proto **systematicky navštěvuji místa (zařízení)**, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodu, a to jak z moci úřední, tak v důsledku závislosti na poskytované péči. Dětské domovy jsou jedním ze zařízení, jež mohu navštívit.³

Cílem návštěv je posílit ochranu před špatným zacházením.⁴ Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí,⁵ konkrétně právníky, psychology, speciální pedagogy a sociální pracovníky. Návštěva spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a klienty, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace včetně zdravotnické.⁶ Návštěvy jsou **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard poskytování péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Po každé návštěvě **sepíši zprávu. Většinou obsahuje návrhy opatření k nápravě.** Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k předcházení špatnému zacházení nebo jeho odstranění. **Zpráva se soustředí na tři hlavní témata (atmosféra v zařízení, kontakt s vnějším světem a prvky ústavnosti v životě dětí)**, u nichž popisuje zjištěnou

1 Na základě § 1a odst. 1 písm. c) a § 1b odst. 2 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

2 Podle § 2a odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

3 Podle § 1b odst. 2 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

4 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu špatných materiálních podmínek, pokud by jimi byla překročena nevyhnutelná míra strádání a ponížení spojená s omezením osobní svobody, neprofesionálního jednání nebo dokonce násilí ze strany personálu, nezajištění ochrany před ubližením nebo zneužitím ze strany třetích osob, nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život (neoprávněné omezování kontaktu s rodinou) nebo nerespektování práva dítěte na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

5 Podle § 25 odst. 7 zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

6 Podle § 21c ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

praxi. Pokud praxe odpovídá standardům dobrého zacházení, nevyvozují žádné opatření k nápravě. Opatření k nápravě požadují pouze tam, kde byly shledány možné nedostatky. **Dalším tématům se ve zprávě věnuji pouze tehdy, byla-li zjištěna výjimečně dobrá praxe, či naopak pokud jsem shledal nutnost formulovat opatření k nápravě.** Bez ohledu na závěry zprávy si vážím náročné práce všech zaměstnanců zařízení.

Zprávu pošlu zařízení se žádostí o vyjádření k popsáním zjištěním a navrženým opatřením.⁷ Pečlivě se zabývám sdělením (vysvětlením), které mi zařízení zašle.

Navržená **opatření k nápravě** se liší svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Pro snazší orientaci obsahuje zpráva na konci **přehled** opatření k nápravě. Navrhuji také **termín provedení**.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Není-li to možné, provedou se v nejkratší možné době. Za bezodkladná označuji opatření, která považuji za naléhavá a velmi důležitá, anebo opatření běžně snadno proveditelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho měsíce, tří měsíců, šesti měsíců nebo jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním navrhuji tam, kde je třeba zavést určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že zařízení opatření zavede co nejdříve a bude dbát na dodržování doporučené praxe.

Rád bych, aby zařízení ve vyjádření ke zprávě sdělilo, že (1) opatření provedlo a jak, nebo (2) kdy a jak opatření provede, nebo (3) navrhne jiné vhodné opatření a termín.

Pokud budu vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **považovat za dostatečná**, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je vysvětlení zjištěných pochybení, doložení opatření k nápravě či věrohodný příslib jejich provedení.

Pokud vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů **nebudu považovat za dostatečná**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁸ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

7 Ustanovení § 21c odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

8 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení) a **obdržená vyjádření** v databázi Evidence stanovisek ochránce (ESO).⁹

Po dokončení řady návštěv zařízení téhož druhu **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a posílám ji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně vytvářím standard dobrého zacházení. Souhrnná zpráva může sloužit nenavštíveným zařízením jako vodítko k odstranění špatného zacházení a jeho předcházení.

9 Evidence stanovisek ochrance (ESO) je dostupná z <https://eso.ochrance.cz>.

Charakteristika zařízení

Dětský domov se nachází v objektu bývalého statku asi 4 km od obce Budišov u Třebíče. Jedná se o obec s cca 1 200 obyvateli. Nejbližšími většími městy jsou Třebíč vzdálená asi 26 km jihozápadně a Velké Meziříčí asi 17 km severně od dětského domova. Dětský domov je obklopen lesy a loukami, v jeho těsné blízkosti se nachází rybník.

Celková kapacita zařízení činí 32 dětí.¹⁰ V době návštěvy zařízení evidovalo 30 dětí, z nichž fyzicky bylo přítomno 27. Téměř všechny děti (29) zde byly na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy a 1 dítě na základě smlouvy o dobrovolném pobytu. V zařízení žilo několik sourozeneckých skupin. Nejstaršímu dítěti bylo 19 let, nejmladšímu 4.

Děti byly rozděleny do 4 koedukovaných rodinných skupin. Všechny rodinné skupiny byly v jedné budově, ale jejich prostory byly stavebně odděleny.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 9. až 10. června 2025 bez předchozího ohlášení. Zahájení návštěvy proběhlo za přítomnosti ředitelky Bc. Ilony Kolmanové a jednatelky Mgr. Karolíny Kadaníkové. Pracovnice Kanceláře veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí (Kancelář) ředitelce předaly pověření k provedení návštěvy a vyžádaly si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedly pracovnice Kanceláře Mgr. Eliška Černá, Mgr. Bc. Jana Řepová a Mgr. et Mgr. Miriam Tomášková. Na šetření se též podílela pověřená expertka z oboru psychologie Mgr. Tereza Konrádová.

Pracovnice Kanceláře navštívily všechny rodinné skupiny. Hovořily s ředitelkou, sociální pracovníci, vychovateli a přítomnými dětmi. Na místě zastížený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji.

10 Za účelem zjednodušení textu hovořím v této zprávě o nezletilých i zletilých klientech jako o „dětech“ všude tam, kde jde o obecná zjištění. O zletilých klientech hovořím v těch částech zprávy, které souvisí pouze s nimi.

Shrnutí

Po pečlivém vyhodnocení zjištění z návštěvy jsem dospěl k závěru, že v zařízení nedochází ke špatnému zacházení s dětmi. Praxe v zařízení je v mnoha ohledech standardní, přesto jsem v několika oblastech zjistil **nedostatky**.

Některé nedostatky se týkají soukromí. Upozorňuji na to, že dochází k asistovaným návštěvám a sluchové kontrole telefonních hovorů bez rozhodnutí soudu. Vychovatelé také měli být podle našich zjištění přítomni u toho, jak děti otevírají došlé balíky a dopisy. Kromě toho u koupelen chybí zámky.

Dále kritizuji, že děti plošně odevzdávají telefony na noc. Pro tyto účely s nimi zařízení uzavírá formální dohodu.

Naše zjištění naznačují, že zařízení dětem provádí namátkové testování na užití návykových látek, zejména THC a alkoholu. S ohledem na typ zařízení nelze namátkové testování bez důvodného podezření považovat za přiměřené opatření k zajištění bezpečnosti dětí v zařízení.

Děti mohou jezdit na dovolenky zpravidla jednou za 14 dnů. Interval se odvíjí od plánovaných víkendových aktivit. Pobyt dětí mimo zařízení by ale neměl být omezován pouze z organizačních důvodů. Zařízení by jej naopak mělo podporovat, pokud je to v zájmu dětí.

Považuji rovněž za nutné navýšit počet nočního personálu. Jeho nedostatek může v případě jakékoliv mimořádné události představovat riziko.

Prostor pro zlepšení praxe vidím v několika dalších oblastech, které jsou popsány ve zprávě.

Ve zprávě naopak **vyzdvihuji** např. interní stížnostní mechanismy a zapojení vedení včetně jednatelky z pozice zřizovatele do chodu zařízení.

Ačkoliv je mým úkolem především upozorňovat na nedostatky za účelem prevence špatného zacházení, uzavírám toto shrnutí konstatováním, že **i přes dílčí nedostatky se zařízení snaží dětem poskytovat kvalitní a odbornou péči**.

Zjištění z návštěvy

1. Atmosféra v zařízení

1.1 Přístup personálu k dětem

Standard

Personál by k dítěti měl přistupovat s respektem k jeho potřebám. Přístup personálu by měl být založen na vztahu s dítětem, podrobné znalosti jeho anamnézy a důvodů jeho umístění do zařízení a pochopení příčin jeho případných obtíží. Personál by měl s dítětem komunikovat respektujícím a partnerským způsobem, který odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti. Výchovné postupy zaměstnanců by měly být v souladu a neodporovat si.

Přístup personálu k dítěti by měl předcházet vznikům konfliktů mezi zaměstnanci a dítětem. V případě, že k takovým konfliktům dojde, musí být vždy řádně prošetřeny s vyslechnutím obou stran. Personál by měl svým aktivním působením vytvářet otevřené, bezpečné a důvěrné prostředí. Dítě by mělo být podporováno v budování důvěry ve členy personálu.

Oslovování by mělo být výsledkem vzájemné domluvy mezi pracovníkem a dítětem. Dítěti by mělo být nabídnuto tykání a mělo by mít možnost oslovovat členy výchovatelského personálu křestním jménem.

Zařízení by mělo personálu poskytovat podporu formou vytvoření prostoru pro sdílení a získání zpětné vazby s cílem předcházet profesnímu vyčerpání a frustraci, a minimalizovat tak riziko syndromu vyhoření či nežádoucího jednání vůči dětem. Tato podpora může mít podobu individuální či skupinové supervize vedené kvalifikovaným odborníkem.

Zjištění a hodnocení

1.1.1 Agresivita dětí

Personál uvedl, že pro něj představují výzvu dospívající děti procházející pubertou, které tvoří většinu dětí žijících v dětském domově, a současně přítomnost dětí s výchovnými problémy a náročným chováním. Personál se proto potýká se zvýšeným výskytem agresivního chování a vulgárních projevů dětí.

Ze záznamů a rozhovorů se zaměstnanci vyplývá, že děti bývají často v afektu, během něhož ohrožují sebe i své okolí. Jeden vychovatel přitom pečuje a vykonává dohled nad sedmi až osmi dětmi zároveň.

V dokumentaci jsou například četné záznamy o tom, že děti vyhrožují vychovatelům s nožem nebo nůžkami v ruce, že je napadnou. V jednom případě po vychovateli dítě nůžky hodilo.

Některé děti také vyhrožují, že ublíží sobě, a to například skokem z okna nebo z balkonu. V reakci na to zařízení dle dokumentace odstranilo kliky z oken. Jiné děti vyhrožují s nožem v ruce, že se zabijí, případně vyjadřují sebevražedné myšlenky.

U některých dětí se v době systematické návštěvy zvažovalo jejich přemístění, přičemž se dvěma dětmi probíhala případová konference za přítomnosti pracovníků diagnostického ústavu.

Chování některých dětí má mnohdy vliv na atmosféru a dění v celém zařízení. Pokud dojde k vyhocení konfliktu mezi dítětem a vychovatelem, personál se snaží ostatní děti odvést jinam, aby nemusely situaci přihlížet. Dané opatření se však nedaří realizovat vždy, protože o děti na skupině pečuje vychovatel sám a vychovatelé ostatních skupin nemusí být v dosahu.

Pracovnice Kanceláře získaly z více nezávislých zdrojů informace, že vychovatelka A měla přistoupit k použití síly při vypjatých situacích spojených s nežádoucím chováním dětí, a to způsobem, který naplňuje znaky fyzického trestání. Několika dětem měla dát facku nebo na zadek.

Dítě B bylo svědkem toho, jak vychovatelka A dala facku dítěti C. Ředitelka vyslechla dítě C, které si na jednání vychovatelky A stěžovalo, a následně taktéž samotnou vychovatelku a dítě B, přičemž výpovědi všech se shodovaly. Vychovatelka dle zápisu svého jednání nelitovala a dle ředitelky se od září 2024 dopouštěla i jiných prohřešků včetně špatného vydávání léků. Ředitelka proto s vychovatelkou uzavřela dohodu o rozvázání pracovního poměru. **Chci ocenit přístup ředitelky k vyřešení celé záležitosti.**

Z poznatků, které jsem získal, se s největší pravděpodobností jednalo o selhání jednotlivce. Od některých dětí mám však informace o nevyhovujícím jednání vychovatelky z druhé rodinné skupiny, která některé děti údajně ponižuje. Jedna z vychovatelek podle dětí dává najevo negativní postoje vůči homosexuálům.

Třebaže pravdivost těchto tvrzení nemohu vyhodnotit, považuji za důležité na ně vedení zařízení upozornit. **Uvádím je zde proto, aby zpráva mohla případně sloužit jako jeden z podkladů při reflexi.** Už samotnou skutečnost, že děti vnímají nerovné zacházení na základě sexuální orientace, neberu na lehkou váhu. Je nepřípustné, aby se zaměstnanci dětského domova chovali odlišně k dětem čistě na základě jejich sexuální orientace.

Ředitelka dále mluvila o dítěti D, které je agresivní a v afektu rozbíjí věci. Někdy je potřeba, aby ho vychovatelé chytili do náruče, jindy na něm musí skoro klečet.

Následně se opravila, že vychovatelé klečí vedle něj na zemi a drží mu ruce. V případě dítěte D jsem se ve spisu o těchto zásazích nedočetl.

Ve spisu dítěte E jsem nicméně zaznamenal zápis o podobném jednání. Dítě dlouhodobě vykazuje agresivní tendence vůči sobě i okolí, kdy zejména v reakci na kritiku ničí předměty kolem sebe, utíká z areálu zařízení, vyhrožuje ublížením i zabitím druhých a v některých případech fyzické ublížení vůči sobě i druhým naznačuje, a to i s nožem v ruce. Někdy bouchá hlavou o nábytek. V jednom případě bouchalo do vychovatelky pěstmi a hodilo po ní nůžky. V reakci na to ho fyzicky strčila do pokoje, načež po ní dítě hodilo autíčko. Zároveň má dítě sebevražedné projevy. V některých případech vychovatel zasáhl fyzicky tak, že dítě E dle slov v zápisu „uklidnil vleže“.

V jiném případě se dítě E pokusilo o útěk z dětského domova. Zaměstnankyně ho doběhla k bráně a chytila za ruku. V reakci na to ji dítě E praštilo do hrudníku. Zaměstnankyně ho tedy podle zápisu odtáhla za loket zpět na rodinnou skupinu, od které zamkla dveře, aby znovu neuteklo. Zaměstnankyně se neúspěšně pokoušela zjistit, co dítě E rozčílilo; to na ni ale začalo být vulgární. Po výzvě, aby šlo do pokoje, se pokusilo o další fyzické napadení a začalo se se zaměstnankyní prát. Muselo ho od zaměstnankyně odstrčit přihlížející dítě a v reakci na to dítě E zaútočilo pěstmi na něj. Napadené dítě nemohlo po útoku dýchat, a proto zaměstnankyně běžela pro inhalátor. Mezi tím se o oddělení dvou peroucích se dětí pokusilo další z přihlížejících dětí, což vedlo k tomu, že dítě E obrátilo svou agresi vůči němu. Zaměstnankyně tedy „vychrstla kbelík vlažné vody“ na dítě E, poslala ostatní děti do svých pokojů a odešla pryč.

Zařízení je povinno zajistit dětem bezpečné prostředí a jejich ochranu před závažnými zásahy do jejich integrity.¹¹ Vzhledem ke zvláštní zranitelnosti dětí má zařízení zvýšenou povinnost náležitě péče o ně a musí přijmout potřebná opatření k zajištění jejich práva na život, zdraví, důstojnost, fyzickou a duševní integritu.¹²

Existují výjimečné okolnosti, které ospravedlňují použití přiměřených restrikcí. Jedná se o situace, kdy jsou lidé pracující s dětmi v ústavech vystaveni nebezpečnému chování, které nelze zvládnout jinak. Při použití takového opatření je však vždy třeba uplatnit zásadu použití minimální nezbytné síly po nejkratší nutnou dobu. Jsou také nutné podrobné pokyny a školení, aby se minimalizovala nutnost používat restrikce

11 Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. února 2021, *X a ostatní proti Bulharsku*, č. 22457/16, bod 197. [mezisoudy.cz](https://www.mezisoudy.cz), [česká anotace](https://www.ceska-anotace.cz).

12 Valné shromáždění OSN. Zpráva zvláštního zpravodaje OSN o mučení a jiném krutém, nelidském nebo ponižujícím zacházení nebo trestu, A/HRC/28/68. Online, PDF. OSN, 2015. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g15/043/37/pdf/g1504337.pdf> [cit. 2025-05-05], § 70.

a současně se zajistilo, že veškeré použité metody budou bezpečné a přiměřené situaci a nebudou zahrnovat úmyslné způsobování bolesti coby formu ovládnutí.¹³

Použití síly vůči dětem za účelem jejich ochrany (příp. jejich okolí) je za takových okolností přípustné.¹⁴ Personál má obecně tzv. zakročovací povinnost¹⁵ za účelem ochrany dětí ve chvíli, kdy to vyžadují okolnosti případu. Pokud je z vývoje situace zřejmé, že dítě může reálně ublížit sobě nebo někomu jinému, použití držení za účelem ochrany života a zdraví dětí a personálu může představovat přiměřené opatření, avšak až po vyčerpání dostupných mírnějších způsobů řešení situace. Personál by měl přistupovat k použití síly vůči dětem za tímto účelem jen v nezbytných případech a zároveň co nejmírnějším způsobem.

Současný přístup zařízení k agresi dětí považuji za nedostatečný. Přestože řada situací může být vypjatá – incident s dítětem E patrně takový byl –, polití vodou nevnímám jako vhodné řešení. Stejně tak by bylo mírnějším prostředkem přidržení agresivního dítěte namísto jeho zakleknutí. Pokud personál děti zaklekává nebo je znehybňuje na zemi, vnímám to jako velmi rizikové, protože může hrozit udušení dětí. Personál školských zařízení totiž často neprochází školeními ohledně těchto technik na rozdíl od příslušníků Policie České republiky.¹⁶

Je pravděpodobné, že se personál bude s náročným chováním dětí setkávat častěji. Proto zařízení žádám, aby zpracovalo pravidla a postupy pro zvládání nežádoucího a agresivního jednání dítěte za účelem prevence špatného zacházení. Zařízení se v tomto nabízí možnost obrátit se na diagnostický ústav se žádostí o metodickou podporu a pomoc při zpracování daného dokumentu. **Pedagogičtí pracovníci by se měli v rámci dalšího vzdělávání soustředit také na deeskalační techniky a postupy práce s agresi a jiným náročným chováním dětí.**

Pokud k nežádoucímu a agresivnímu jednání dítěte dojde, zařízení by o něm a jeho řešení mělo pořídit záznam. **Ve vhodném čase po ukončení případné fyzické intervence by měl následovat zpětný rozbor situace s dítětem (tzv. debriefing).** Z pohledu prevence špatného zacházení je důležité, aby rozhovor s dítětem neměl povahu splnění pouhé informační povinnosti, ale terapeutického rozhovoru, při kterém

13 Výbor OSN pro práva dítěte. Obecný komentář č. 8 (2006) Právo dítěte na ochranu před fyzickými tresty a dalšími krutými nebo ponižujícími formami trestu. Online. Výbor OSN pro práva dítěte, 2006. Český překlad dostupný z: mezisoudy.cz [cit. 2025-05-05], § 15.

14 Půjde především o případy nutné obrany dle § 25 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich; § 29 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, popř. v některých situacích svépomoci podle § 14 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

15 Podle § 2901 občanského zákoníku.

16 „Právě v souvislosti se zaklekáváním či znehybněním osob na zemi se policisté učí, že je zakázáno klekat na horní část zad, krk či šíji a namísto toho je lepší volit jiné páky či tlakové body, nebo rovnou jiné polohování osoby.“ Viz zpráva veřejného ochránce práv o šetření ze dne 29. října 2021, sp. zn. 4022/2021/VOP, eso.ochrance.cz, s. 10.

se činí kroky k obnovení důvěry mezi dítětem a personálem a hledají se preventivní opatření do budoucna.¹⁷ Personál by měl taktéž zjistit, co incidentu předcházelo, a brát v potaz i individuální okolnosti daného dítěte. Pokud situaci přihlížely ostatní děti, měl by mluvit také s nimi.

Byť jsem se o tom nedočetl ze záznamů, ředitelka uvedla, že se personál snaží s dítětem situaci rozebrat poté, co se uklidní. Pokud k tomu skutečně dochází a rozprava s dítětem má povahu terapeutického rozhovoru, vnímám takový přístup pozitivně.

Ve výjimečných případech personál zařízení volá na pomoc policii. Podle ředitelky k tomu od ledna do června 2025 přistoupili dvakrát. Tento postup je správný, jelikož personál nemá povinnost riskovat svůj život nebo zdraví nebo zasahovat proti jednání dětí, které je trestné.

Zároveň vnímám, že zařízení chybí alespoň externí etopedická podpora a aktuální externí podpora psychologů není s ohledem na počet dětí a jejich potřeby dostatečná. V dětském domově se nachází řada dětí se specifickými potřebami – poruchami chování i s psychiatrickou zátěží. Individuální potřeby dětí za dané situace přesahují zejména personální možnosti zařízení.

Opatření:

- 1) Zpracovat pravidla a postupy pro zvládání náročného chování dětí (do 6 měsíců).**
- 2) Zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v deeskalačních technikách a zvládání náročného chování dětí (průběžně).**

1.1.2 Důvěra dětí v personál

Pracovníci Kanceláře měli možnost pozorovat vzájemné interakce dětí s vychovateli na jednotlivých rodinných skupinách a zaznamenali vesměs vstřícný přístup personálu k dětem. Většina dětí má mezi vychovateli někoho, ke komu cítí důvěru a komu by se svěřila, pokud by je něco trápilo. Některé děti nicméně vyjádřily obavu, že vychovatelé neumějí pracovat s traumaty a namísto pomoci dětem jen ublíží. Z tohoto důvodu se některé děti se závažnějšími problémy svěřovat nechtějí.

Děti naopak vnímají pozitivně to, že měly několikrát možnost popovídat si i se zřizovatelkou dětského domova. Oceňují, že se o jejich pohled aktivně zajímá.

Děti dospělým tykaly a oslovovaly je křestním jménem s přídomkem „teto/strejdo“. Dospělí dětem také tykali a oslovovali je křestním jménem. To považuji za správné.

¹⁷ Zpráva veřejného ochránce práv z návštěvy zařízení ze dne 8. až 9. listopadu 2021, sp. zn. 46/2021/NZ, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz).

Domnívám se, že by se zařízení v této věci mělo obrátit na psychologa, případně etopeda, který by vychovatelům pomohl odhalit příčiny daného chování a nalézt možné způsoby jeho řešení.

V zařízení se v době systematické návštěvy nacházelo sedm sourozeneckých skupin. Oceňuji, že spolu sourozenci sdílejí pokoje a jsou na jedné rodinné skupině, pokud je to možné. Rozdělení jsou v případě, že spolu nevycházejí nebo si to sami přejí.

I v případě, že dojde k rozdělení do různých rodinných skupin, je kontakt mezi sourozenci zachován. Děti jsou v telefonickém kontaktu, píší si na sociálních sítích, vzájemně se navštěvují a tráví spolu čas o víkendech. To vnímám pozitivně.

Zaznamenal jsem nicméně ve spisu dítěte F, že těžce neslo přemístění jeho staršího sourozence na jinou rodinnou skupinu. Rozumím tomu, že zařízení chtělo vyhovět přání staršího sourozence, které změnou rodinné skupiny sledovalo získání většího klidu. Zároveň považuji za důležité pracovat i s přáním druhého sourozence. Je vhodné zvážit mírnější formu řešení a přemístit sourozence na jiný dětský pokoj v rámci rodinné skupiny. Pokud to kapacita rodinné skupiny neumožňuje, pak je potřeba terapeuticky pracovat se sourozencem, který si rozdělení nepřeje.

[illegible]

Zastávám názor, že k rozdělování sourozenců by mělo docházet jen v krajních případech, kdy není možné jiné řešení. Tak to ostatně předpokládá i zákon, který stanoví, že sourozence lze rozdělit napříč skupinami především z výchovných důvodů, primárně by však měli být na jedné rodinné skupině.¹⁹

Za rozdělením sourozenců by měly stát především závažné okolnosti v jejich vývoji a vztazích.²⁰ Ty je přitom třeba vykládat restriktivně v tom smyslu, že by společné umístění sourozenců znemožňovaly (např. situace, kdy mezi dětmi dochází k týrání, manipulaci či sexuálnímu zneužívání). Za dostatečný důvod by naopak nemělo být

19 Ustanovení § 4 odst. 4 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

20 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. d) zákona o ústavní a ochranné výchově.

považováno pouze to, že se rozdělení sourozenců zdá být z nějakého důvodu jen vhodnější.²¹

Zařízení by znesvářeným sourozencům mělo poskytnout **psychologickou, etopedickou nebo psychoterapeutickou podporu zaměřenou právě na vzájemné vztahy**.²²

V případě jejich rozdělení **by mělo pravidelně přehodnocovat**, zda by opětovné navrácení sourozenců na jednu rodinnou skupinu nemělo pozitivní vliv na budování jejich vzájemných vazeb.²³

Rozdělení sourozenců totiž může narušit blízkou vazbu mezi nimi, která v období jejich dětství a dospívání spoluvytváří jejich rodinné prostředí, přispívá k vzájemné důvěře a podpoře a v mnoha směrech ovlivňuje jejich vývoj. Negativní následky narušení této vazby si nezletilé dítě v okamžiku, kdy je odděleno od svého sourozence, nemusí uvědomovat.²⁴

1.3 Stížnostní mechanismy a jiné pojistky proti špatnému zacházení

Standard

Dítě by mělo mít svého klíčového pracovníka, který by mu měl věnovat zvýšenou individuální pozornost a snažit se o budování důvěry v jejich vzájemném vztahu. Dítě by mělo mít přístup k zástupcům vedení zařízení, pokud o to požádá. Zástupci vedení zařízení by se měli pravidelně pohybovat mezi dětmi a působit tak, aby pokud možno rozptýlili případné obavy dítěte se na ně obrátit.

Zařízení by mělo dítě seznámit s pravidly pro podávání a vyřizování stížností, která stanovují, jak mohou děti stížnost podat, jak je stížnost evidována, jak je s ní dále nakládáno a kdo je do jejího vyřízení zapojován. Každá stížnost dítěte by měla být řádně prošetřena a dítě by mělo být přiměřenou formou seznámeno s výsledky šetření. Zařízení by mělo zamezit, aby podání stížnosti bylo dítěti k újmě, či na něj mělo jiné negativní dopady.

V prostorách přístupných dětem by měly být zveřejněny kontakty na kontrolní a dozorové instituce, které se zabývají ochranou práv ohrožených dětí. Dítě by mělo být seznámeno s možností se na tyto orgány v případě potřeby obrátit.

21 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 8. 2024, č. j. 9 Ads 71/2024-51 (č. 4634/2024 Sb. NSS), nssoud.cz, bod [27].

22 Zpráva veřejného ochránce práv z návštěvy zařízení ze dne 5. 6. 2024, sp. zn. 5/2024/NZ, eso.ochrance.cz.

23 Zpráva veřejného ochránce práv z návštěvy zařízení ze dne 18. 4. 2023, sp. zn. 42/2022/NZ, eso.ochrance.cz.

24 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 8. 2024, č. j. 9 Ads 71/2024-51 (č. 4634/2024 Sb. NSS), nssoud.cz, bod [25].

Zjištění a hodnocení

Zařízení pracuje s konceptem klíčových pracovníků. Tuto funkci plní dva vychovatelé rodinných skupin, kteří mají mezi sebou děti rozděleny. Na jednoho klíčového pracovníka tak připadají tři až čtyři děti. Jejich odpovědností je zejména vypracovávání a aktualizace plánu rozvoje osobnosti dítěte (PROD) a vypracovávání měsíčního hodnocení. O organizační záležitosti kolem školy a lékařů se stará sociální pracovnice.

Kontakt dětí s vedením zařízení je každodenní. Z rozhovorů s dětmi i personálem vyplynulo, že ředitelka se mezi dětmi pohybuje v podstatě neustále. **Zapojení ředitelky a jednatelky vnímám velmi pozitivně, protože o dění v zařízení fakticky rozhoduje někdo, kdo zná jednotlivé děti osobně a má přehled o jejich potřebách a přáních.**

Z rozhovorů s dětmi vyplynulo, že by se v případě potřeby obrátily na někoho z vychovatelů, případně na ředitelku nebo sociální pracovníci. Ředitelka pořídí zápis v případě, že se na ni dítě obrátí osobně a ten následně založí do stížnostní dokumentace. Zápis obsahuje popis události a opatření, která byla přijata k nápravě. Ředitelka popsala, že nejprve vyslechne stěžovatele a následně toho, na koho si dítě stěžuje. To odpovídá zápisům ve stížnostní dokumentaci.

Děti mohou své stížnosti a připomínky vkládat do schránky důvěry, která se nachází v návštěvní místnosti vedle ředitelny. Z rozhovorů vyšlo najevo, že děti ji téměř nevyužívají. Umístění schránky rozumím, jelikož umožňuje podat stížnost nejen dětem, ale i rodičům, kteří dítě navštíví. Zároveň však komplikuje její hlavní účel, tedy možnost podat stížnost diskrétně a anonymně, a to obzvláště dětem z třetí rodinné skupiny, které bydlí v protějším vchodu. Z tohoto důvodu **zařízení doporučuji zřídit tzv. virtuální schránku důvěry**, která všem dětem umožní se diskrétně, případně i anonymně, obrátit na vedení zařízení.²⁵

Doporučuji zařízení, aby k popisu nad schránkou doplnilo informace o tom, kdo schránku vybírá, jak se s jednotlivými podněty nakládá a kdo se do jejich vyřizování zapojuje, aby děti měly jasnější představu, co se s jejich písemnostmi bude dít dál.

Přání, stížnosti a připomínky ke zlepšení života dětí v zařízení se probírají také na shromáždění, které se účastní jedno dítě z každé rodinné skupiny a ředitelka. Děti vnímají shromáždění jako dobrou platformu pro řešení jejich podnětů. Podařilo se skrze ni například zlepšit kvalitu stravování. Děti dostávají k jídlu více druhů ovoce a vaří se méně jídel, která děti nemají rády. **Oceňuji, že se ředitelka snaží vytvářet prostor, kde mohou děti sdílet své nápady a připomínky. Celkově považuji interní stížnostní mechanismy v zařízení na dobré úrovni.**

25 Pro inspiraci je možné využít praxi jiného zařízení, viz například <https://www.ddliptal.cz/schranka-duvery/>.

Na nástěnkách v druhé a čtvrté rodinné skupině a v návštěvní místnosti před ředitelnu byly vyvěšeny kontakty na státního zástupce a Českou školní inspekci (ČŠI). Ve druhé a čtvrté rodinné skupině byl taktéž vyvěšen kontakt na Kancelář veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí. V návštěvní místnosti byl nesprávně uveden jako veřejný ochránce práv Štěpán Jílka, který je zmocněncem MŠMT pro ústavní a ochrannou výchovu. V první a třetí rodinné skupině kontakty na kontrolní a dozorové instituce zabývající se ochranou práv ohrožených dětí chyběly.

Považuji za důležité, aby měly děti tyto kontakty po ruce. Může jít totiž o další způsob, jakým mohou být případně vyslyšeny. Vnější stížnostní mechanismus je velmi důležitý zejména pro ty děti, kterým se nepodaří vybudovat vztah důvěry s personálem nebo je pro ně z jakéhokoliv důvodu přijatelnější záležitost řešit vně zařízení. **Trvám proto na zveřejnění kontaktních údajů na kontrolní a dozorové instituce (zejména státního zástupce, ČŠI, veřejného ochránce práv a ochránce práv dětí) na dobře viditelném a přístupném místě, a to ve všech rodinných skupinách.** Zároveň doporučuji, aby zařízení doplnilo na nástěnky i kontakty na pracovníky orgánů sociálně-právní ochrany práv dětí (OSPOD) jednotlivých dětí a průběžně všechny uvedené kontakty aktualizovalo.

Děti věděly o pravidelných kontrolách dozorového státního zástupce. Věděly také o možnosti obracet se na něj, pokud se cítí dotčeny na svých právech, a podle svých slov toho v minulosti již využily.

2. Kontakt s vnějším světem

2.1 Adaptační doba

Standard

Zařízení by nemělo plošně omezovat dítě ve výkonu jeho práv s odkazem na nutnost adaptace dítěte v zařízení. Případné omezení je možné pouze v individuálních případech a po vyhodnocení konkrétních okolností, které omezení výkonu určených práv dítěte odůvodňují.

Zjištění a hodnocení

Po příchodu dítěte do zařízení nastává čtrnáctidenní adaptační doba. Během tohoto období nemohou děti chodit na samostatné vycházky, pouze v doprovodu vychovatele. Některé děti taktéž uvedly, že nemohly odjet na dovolenku.

Rozumím tomu, že u dětí, které nejsou místní, je potřebné a vhodné, aby první vycházka probíhala v doprovodu vychovatele. Ten může dítěti ukázat např. okolí zařízení, místní autobusovou dopravu apod. Dále by však mělo záležet na schopnostech každého dítěte, zda se již v okolí orientuje, nebo zda potřebuje doprovod jiného dítěte nebo vychovatele. **Adaptační doba totiž nemůže sama o sobě**

být důvodem pro zásah do právem garantovaných práv dítěte, např. právě do práva dítěte na volnou vycházku.

Nemám za prokázané, zda během adaptačního období dochází i k zákazu dovolenek. Pokud tomu ale tak je, nemohu s tím souhlasit. Mohou samozřejmě existovat situace, kdy zařízení ve spolupráci s OSPOD vyhodnotí, že je v zájmu dítěte jeho právo na kontakt s rodinou prostřednictvím dovolenky omezit, např. z důvodu nevhodného rodinného zázemí. U některých dětí je však naopak velmi důležité, aby byl kontakt s jejich blízkými od prvního okamžiku v co nejvyšší míře zachován. Nemůže jít proto o plošné pravidlo, které bude zařízení uplatňovat vždy a vůči všem dětem.

Návštěvy rodičů probíhat mohou, ale první návštěva probíhá na doporučení OSPOD pod dohledem vychovatelky. K tomu se podrobněji vyjadřuji v následující kapitole.

2.2 Návštěvy

Standard

Zařízení by mělo aktivně podporovat návštěvy rodiny a blízkých dítěte v zařízení. Návštěvám by neměla být kladena nepřiměřená organizační či administrativní omezení a mělo by na ně být pohlíženo jako na právo dítěte, které lze omezit pouze v zákonem stanovených případech.

Přítomnost zaměstnanců u návštěvy by měla být přípustná pouze za splnění zákonných podmínek, případně pokud o to dítě či návštěva požádá.

Rodina a blízcí dítěte by měli mít možnost podívat se na pokoj dítěte a seznámit se s prostředím, ve kterém dítě žije, za předpokladu, že to nebude zasahovat do zájmů ostatních dětí a do chodu rodinné skupiny.

Zařízení by mělo mít důstojně a vhodně vybavený návštěvní prostor, kde bude mít dítě s návštěvou dostatek soukromí.

Zjištění a hodnocení

2.2.1 Návštěvy v prostorách dětského domova

Návštěvy dětí mohou probíhat prakticky kdykoli, musí však být domluveny předem. Některé děti zmínily, že jim v minulosti nebyla umožněna návštěva s rodiči, kteří svůj příjezd předem neohlásili.

Do vnitřních prostor areálu mohou v rámci návštěv vstupovat jenom rodinní příslušníci. S partnery či kamarády se mohou děti setkávat pouze mimo zařízení, výjimečně na dvoře. Podotýkám, že dle zákona má dítě s nařízenou ústavní výchovou právo na udržování kontaktu vedle rodinných příslušníků i s dalšími blízkými osobami, a to

i formou návštěv.²⁶ **Trvám proto na tom, aby zařízení umožňovalo dětem přijímat v zařízení návštěvy i jiných osob než rodinných příslušníků a podporovalo je v udržování kontaktu s těmito osobami.**

Návštěvy rodinných příslušníků probíhají většinou venku. Rodina si může prostory zařízení a pokoj dítěte prohlédnout v případě, že dítě doprovází k jeho příjmu do zařízení. Později již na rodinné skupiny návštěvy chodit nemohou. Návštěvní řád to odůvodňuje hygienickými důvody a soukromím ostatních dětí. V případě nepříznivého počasí je pro návštěvy vyhrazena návštěvní místnost, která je průchozí a vstupuje se z ní do kanceláře ředitelky. Pokud tedy počasí neumožňuje, aby se návštěva uskutečnila venku, má návštěva poměrně omezené soukromí.

Rozumím obavám zařízení, že návštěva na skupině by případně mohla ohrozit soukromí ostatních dětí. Podotýkám však, že v jiných dětských domovech, které jsme navštívili, bylo běžnou praxí, že návštěvy probíhaly i v prostorech rodinných skupin (pokojích), a to po domluvě s dětmi na příslušné rodinné skupině. I v tomto zařízení by řada dětí dle rozhovorů s pracovníky Kanceláře tuto možnost uvítala. **Nevidím tedy důvod, proč by do vnitřních prostor rodinných skupin nemohli rodinní příslušníci, partneři a kamarádi dětí, pokud svým chováním neohrožují zdraví a bezpečnost.²⁷** Za zvážení také stojí možnost nechat návštěvy probíhat v pokoji dítěte, pokud s tím ostatní děti z rodinné skupiny souhlasí a návštěva nijak zvlášť nezasahuje do běžného fungování skupiny.

2.2.2 Parkování návštěv u budovy zařízení

Podle některých dětí jsou návštěvy partnerů komplikovány i tím, že nemohou zaparkovat před dětským domovem. Zařízení se mělo odvolávat na to, že partner parkuje na soukromém pozemku. To vnímám jako problematické zejména z toho důvodu, že je dětský domov poměrně špatně dostupný hromadnou dopravou. O tom, že by nesměli parkovat u dětského domova rodiče, nemám žádné informace, stejně tak zde mohly zaparkovat pracovníce Kanceláře. **Doporučuji proto zařízení, aby umožnilo parkovat v areálu zařízení kromě rodinných příslušníků a oficiálních návštěv taktéž partnerům a kamarádům dětí, a snížilo tak jednu z bariér v kontaktu dětí s vnějším světem.**

2.2.3 Asistované návštěvy

První návštěvy s rodiči prakticky u všech dětí probíhají pod dohledem vychovatelky. Účelem je seznámit se s rodinou a také zabránit případným nežádoucím projevům ze strany rodičů, které by dítě mohly rozrušit.

26 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. n) zákona o ústavní a ochranné výchově.

27 Ustanovení § 20 odst. 1 písm. o) zákona o ústavní a ochranné výchově.

Přestože rozumím motivaci zařízení ke kontrole návštěv, musím konstatovat, že tím zařízení svévolně zasahuje do práv dětí. Zařízení nemůže bez rozhodnutí soudu, který by asistovaný styk nařídil, samo rozhodnout, že u návštěv bude přítomna další osoba (např. zaměstnanec zařízení), pokud tím nerealizuje dohodu s návštěvou nebo nejedná na přání dítěte. **Doporučení OSPOD přitom nenahrazuje rozhodnutí soudu.**

Pokud zařízení vnímá, že je kontakt dítěte s rodičem ohrožující nebo jinak problematický, doporučuji zařízení obrátit se na OSPOD a požádat ho o podání návrhu soudu na nařízení asistovaného kontaktu mezi dítětem a rodičem.^{28, 29}

S ohledem na výše uvedené nesouhlasím s plošným pravidlem, kdy první návštěvy probíhají pod dohledem u všech dětí.

Rodiče některých dětí jsou aktuálně ve výkonu trestu odnětí svobody. Zařízení v těchto případech dětem zprostředkuje videohovor, který představuje s rodiči často jediný kontakt. Zařízení totiž děti do věznice nedoprovází.

Opatření:

- 3) Umožnit vstup do zařízení návštěvám dětí i mimo okruh rodinných příslušníků (bezodkladně).**
- 4) Provádět asistované návštěvy pouze na základě soudního rozhodnutí nebo přání dítěte (bezodkladně).**

2.3 Pobyť dítěte mimo zařízení

Standard

Zařízení by mělo podporovat pobyt dítěte mimo zařízení, pokud je to současně v jeho zájmu. Tzv. dovolenkám či propustkám by neměla být kladena nepřiměřená organizační či administrativní omezení. Žádosti o dovolenky by zařízení mělo zamítnat pouze za splnění zákonem stanovených podmínek spolu s uvedením konkrétních důvodů, které k zamítnutí vedly. Pobyt dítěte u rodiny by měly být vnímány jako právo, nikoli jako odměna. Nepovolování dovolenek nesmí být užíváno jako trest.

Zjištění a hodnocení

Děti mohou jezdit na dovolenky zpravidla jednou za 14 dnů. Podle personálu se tento interval odvíjí od plánovaných víkendových aktivit. Pouze výjimečně se stává, že děti jezdí na dovolenky i více víkendů po sobě. Pracovnice Kanceláře se setkaly s tvrzením, že personál dětského domova rodiče instruuje, aby o dovolenku žádali pouze jednou za 14 dnů.

28 Ustanovení § 888 občanského zákoníku.

29 Ustanovení § 503 odst. 1 písm. c) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Někteří členové personálu uvedli, že se děti z dovolenek vrací rozrušené a v horším stavu, než v jakém na dovolenku jely. Nedává jim tedy smysl, aby děti trávily v rodinách větší množství času. Tento postoj vyplýval i z řady zápisů ve spisové dokumentaci dětí. Zároveň však z rozhovorů vyplynulo, že rodiče mají mnohdy o děti zájem a ústavní výchova je realizována především kvůli zanedbané školní docházce. Řada dětí se plánuje do rodiny vrátit po nabytí zletilosti.

Nesouhlasím s tím, aby dovolenkám byla kladena organizační omezení, např. právě skrze společné víkendové aktivity v zařízení. Pobyty dítěte u rodiny by měly být vnímány jako právo dítěte, a pokud je to v zájmu dítěte, měly by být podporovány v co největší míře.

Taktéž nepovažuji za správné, že část personálu dětského domova na kontakt dětí s rodiči nahlíží tak, že je pro děti pouze škodlivý. Namísto toho by zařízení mělo rodiče a děti podpořit v rozvíjení vazeb, zapojit rodiče do výchovného procesu a snažit se rodičům doporučit vhodné postupy pro to, aby dovolenky proběhly k všeobecné spokojenosti.

Ve spisové dokumentaci dětí pracovníce Kanceláře našly nesouhlasná stanoviska OSPOD k jejich dovolenkám u rodičů. Pochybení spatřuji v tom, že **ředitelka nevydala zamítavé správní rozhodnutí³⁰** o žádosti o dovolenku, které by odůvodnila právě nesouhlasným stanoviskem OSPOD.³¹ Splnění tohoto postupu je přitom důležité pro to, aby rodiče (případně jiné osoby) měli možnost se proti zamítavému rozhodnutí odvolat, a účinně se tak bránit proti případné svévoli nebo libovůli zařízení při rozhodování o žádosti o dovolenku.

Dle vnitřního řádu si děti hradí z vlastních příjmů cesty k zákonným zástupcům, případně jim cesta může být uhrazena formou odměny v rámci kladného výchovného opatření. Jsem si vědom toho, že zákon tuto možnost umožňuje. **Přesto považuji za dobrou praxi, když zařízení dětem cestu k zákonným zástupcům hradí.** Činí tak ostatně většina zařízení, která jsem navštívil. Některá zařízení děti za rodinnými příslušníky i vozí. V kontextu systému nastavení výše kapesného, které je dětem udělováno (k tomu více v [kapitole 3.6](#)), nízké částky kapesného uvedené v nařízení vlády³² a vysoké ceny ovlivněné inflací, vnímám toto pravidlo jako příliš přísné.

Opatření:

- 5) Umožnit dovolenky v týdenním intervalu a informovat o tom děti i jejich rodiče a blízké (bezodkladně).**

30 Podle § 24 odst. 3 písm. e) zákona o ústavní a ochranné výchově.

31 Konopková, Silvie. *Proces schvalování žádosti o pobyt dítěte mimo zařízení pro výkon ústavní výchovy*. Online. Právník. 163. ročník, září 2024, č. 9, s. 956-985. Wolters Kluwer | ASPI. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/331898/1/2> [cit. 22. 8. 2025].

32 Ustanovení § 2 nařízení vlády č. 460/2013 Sb., o stanovení výše kapesného ve školských zařízeních.

6) V případě zamítnutí žádosti o dovolenku o tom vydat řádně odůvodněné písemné rozhodnutí (průběžně).

2.4 Samostatné vycházky

Standard

Zařízení by mělo umožnit dítěti staršímu 7 let samostatnou vycházku v zásadě každý den, pokud to odpovídá jeho rozumové a volní vyspělosti. Zařízení by na samostatné vycházky mělo vyhradit dostatečně dlouhou dobu, aby je dítě mohlo smysluplně využít.

K omezení samostatných vycházek by zařízení mělo přistoupit pouze v případech stanovených zákonem. Omezit samostatné vycházky je dále možné v případě, že pro dítě představují reálné nebezpečí s ohledem na jeho stav či rozumové a volní schopnosti, případně pokud hrozí, že si během vycházky dítě ublíží. V takových případech by ale zařízení s dítětem mělo dále pracovat na odstranění či minimalizaci konkrétních rizik.

Na zákonem zmíněnou podmínku souhlasu pedagogického pracovníka se samostatnou vycházkou dítěte je potřeba nahlížet jako na „rodičovskou“ kompetenci, kterou lze uplatnit například v situacích, kdy si dítě odmítá splnit školní či jiné povinnosti, nebo vycházku nedovoluje jeho aktuální zdravotní stav. Personál by měl tuto pravomoc používat výjimečně, vždy v individuálních a konkrétně odůvodněných případech.

Zjištění a hodnocení

Děti mohou chodit na samostatné vycházky v zásadě každý den. Nejpozději se musí vrátit v 18 hodin. Večer už jít ven nemohou. Tato hranice je nastavena plošně pro všechny děti bez ohledu na jejich věk. Věkem se však podle některých členů personálu a dětí řídí to, kde děti mohou vycházky trávit. Malé děti mohou jít pouze do lesa, který areál dětského domova obklopuje, nebo k sousednímu rybníku. Starší děti mohou jít do Budišova a nejstarší děti (nad 15 let) mohou do Třebíče. Pokud do Třebíče chodí i do školy, mohou po skončení školního vyučování ve městě zůstat a nemusejí se nejprve vrátit do zařízení. Omezení je dáno zejména menší dopravní obslužností Holejí, kde zařízení sídlí, ve večerních hodinách. Pravidlo, že se všechny děti musejí vrátit do zařízení v 18 hodin, považuji za poměrně omezující, zejména vůči starším dětem. Zohledňuji však, že je dáno právě i izolovaností zařízení. Proto jej dále nehodnotím. Očekávám však, že v případě přesunu zařízení, kterému se věnuji v [kapitole 3.7.1, zvolí zařízení individuálnější přístup.](#)

O víkendu mohou starší děti jezdit do vzdálenějších měst (např. do Brna) v rámci celodenní vycházky. Od některých dětí jsem nicméně získal informace o tom, že někomu byla frekvence celodenních vycházek omezena a už nemohou jezdit do vzdálenějších měst každý víkend. Odůvodněno to mělo být tak, že je to nespravedlivé vůči dětem, které nemohou jezdit na dovolenku každý týden. K pravidlům týkajícím se dovolenek se detailněji vyjadřuji v předchozí kapitole, k poloze

zařízení v [kapitole 3.7.1](#). V této souvislosti však zmíním, že **i když je povolování mimořádných celodenních vycházek v souladu se zákonem, doporučuji zařízení zvážit, zda možnost celodenní víkendové vycházky nestanovit automaticky**. Důvodem je, že areál Holejí ani Budišov nenabízí dostatečné vyžití. Děti mohou samostatnou vycházku smysluplně využít pouze ve větším městě, typicky v Třebíči, případně právě ve vzdálenějším Brně. K tomu je však potřeba, aby trvání vycházky zohledňovalo čas strávený přepravou.

Zároveň nepovažuji odůvodnění zákazu celodenních vycházek omezením dovolenek za dostatečné. Samotné omezování dovolenek z organizačních důvodů je totiž v rozporu s právy dítěte, jak vysvětluji v předchozí kapitole.

Samostatné vycházky zařízení dětem dle ředitelky umožňuje s ohledem na věk, rozumovou vyspělost a schopnosti jednotlivých dětí. Od některých zaměstnanců dětského domova jsem však získal informace i o tom, že děti na prvním stupni obecně nemohou chodit na samostatné vycházky a mohou jít ven pouze s tetami.

Nemám informace o tom, jestli děti na prvním stupni (průměrně mladší 11 let) nepouští na samostatné vycházky všichni vychovatelé. I kdyby se však jednalo o praxi jen několika z nich, nemohu s tím souhlasit.

Přestože zákon o ústavní a ochranné výchově tuto možnost neupravuje, domnívám se, že omezení samostatných vycházek v konkrétních odůvodněných případech z důvodu ochrany dítěte je možné.³³ Spolu s tímto omezením by však zařízení mělo souběžně pracovat na minimalizaci existujícího problému (rizika), a to např. nácvikem vycházek, aby bylo možné od daného omezení časem upustit. Zároveň tento postup vnímám jako potřebný pro získání nezbytných kompetencí pro život dítěte po odchodu ze zařízení.

Omezení by zařízení nemělo uplatňovat plošně, ale u každého dítěte by mělo individuálně posoudit, jaká rizika mu hrozí a zda je způsobilé samostatnou vycházku absolvovat. Tato rizika by zařízení mělo pravidelně přehodnocovat.

Plošné nastavení by představovalo nepřiměřený zásah do práv dětí. Zákon o ústavní a ochranné výchově totiž zakotvuje možnost samostatně opustit zařízení za účelem vycházky již dětem starším 7 let.³⁴ Ostatně s tím počítá i vnitřní řád dětského domova.

Zařízení se v době systematické návštěvy potýkalo se zvýšenou mírou útěků dětí, zejména dvou konkrétních. Dítě H bylo na útěku v době naší návštěvy a bylo domluveno jeho přemístění do výchovného ústavu. Utíká většinou za matkou. U druhého dítěte se přemístění zvažovalo. S útekem začalo dítě I, které už v zařízení není,

³³ A to na základě závazků České republiky z mezinárodních úmluv a s ohledem na povinnost zařízení vykonávat nad dítětem náležitý dohled. K tomu více v souhrnné zprávě veřejného ochránce práv z návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy ze dne 21. prosince 2021, sp. zn. 33/2021/NZ, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz), s. 53.

³⁴ Podle § 20 odst. 1 písm. p) zákona o ústavní a ochranné výchově.

a ostatní děti se k němu přidaly. Většinou utíkají ze školy a vrací se za součinnosti policie.

Zařízení dětem za útěky ukládá výchovná opatření zejména ve formě zákazu samostatných vycházek. Děti mohou jít ven, ale pouze v doprovodu vychovatelů. Některým dětem bylo zakázáno se účastnit kulturní akce.

2.5 Přístup k mobilnímu telefonu

Standard

Dítě by mělo mít v zásadě neomezenou možnost mít svůj mobilní telefon u sebe. K jeho odebrání je zařízení oprávněno pouze v zákonem stanovených individuálních případech, kdy mobilní telefon ohrožuje výchovu, zdraví či bezpečnost dítěte.

Zařízení může na základě transparentních a ve vnitřním řádu jednoznačně stanovených pravidel omezit používání mobilních telefonů například v době přípravy do školy, stravování, komunitních a terapeutických činností či v době nočního klidu.

Pokud dítě mobilní telefon nevlastní, na požádání by mu mělo zařízení umožnit použít pro kontakt s rodinou či blízkými služební telefon a poskytnout mu k tomu dostatečný prostor a soukromí.

Zjištění a hodnocení

Všechny děti bez ohledu na věk odevzdávají mobilní telefony na noc vychovatelům. Znovu ho dostávají ráno. Z rozhovoru s dětmi a personálem vyplynulo, že někteří vychovatelé dětem odebírají mobilní telefony i na přípravu do školy, případně jim ho vrací až po návratu ze školy a splnění domácích úkolů.

Většina dětí má ve spisu založenou podepsanou dohodu s ředitelkou o odevzdávání mobilního telefonu na noc. Dohody z roku 2022 jsou odůvodněny předchozím ponocováním, nepořádkem v pokoji, používáním telefonu během přípravy do školy a neplněním povinností v rodinné skupině. U novějších dohod z roku 2024 toto odůvodnění chybí a je tedy možné, že v minulosti žádnou z těchto povinností neporušily. Ředitelka uvedla, že všechny děti předloženou dohodu bez problému podepsaly, ne všechny však chtějí mobilní telefony následně skutečně odevzdávat. K písemným dohodám zařízení přistoupilo po domluvě se státním zástupcem a jedná se o reakci na časté ponocování dětí.

Z rozhovorů s některými dětmi vyplynulo, že i přes změnu znění dohody jim jsou telefony odebírány za trest i v současné době.

Zařízení může na základě transparentních a ve vnitřním řádu jednoznačně stanovených pravidel omezit používání telefonů například v době přípravy do školy, stravování, komunitních a terapeutických činností či v době nočního klidu. **Toto omezení ale**

nemůže spočívat v odebrání telefonu, případně v plošném vyzývání dětí k jeho odevzdání, ale k momentálním zákazu jeho používání.

Odebírání mobilních telefonů dětem je přitom možné pouze v situacích, na něž dopadá § 20 odst. 2 písm. d) zákona o ústavní a ochranné výchově. Podle tohoto ustanovení je ředitelka oprávněna převzít do dočasné úschovy předměty ohrožující výchovu, zdraví či bezpečnost, přičemž dítě má povinnost takové předměty do úschovy ředitelce vydat. Pojem „předmět ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost“, o němž toto ustanovení hovoří, je ovšem nutné vykládat restriktivně. Mobilní telefon by za něj bylo možno považovat například tehdy, kdy by dítě bylo jeho prostřednictvím vystavováno jednání, které může naplňovat skutkovou podstatu trestného činu (např. ohrožování výchovy dítěte, navazování nedovolených kontaktů s dítětem, svádění k pohlavnímu styku atp.) nebo pokud by se samo dítě dopouštělo jednání, které zasahuje do práv dalších osob (stalking, vyhrožování apod.).

K odebrání telefonu dítěti může zařízení přistoupit i za situace, kdy odborník (psychiatr, klinický psycholog, adiktolog) konstatuje u dítěte závislostní chování, dítě nedodrжуje stanovený léčebný (terapeutický) režim, a je tedy ohroženo jeho zdraví.³⁵ Opatření proto nekritizují v případě dětí, kterým specialista z oboru lékařství omezil používání telefonu v důsledku diagnostikované závislosti.

Zařízení by jinak mělo na děti postupně přenášet odpovědnost za jejich jednání. Již děti na druhém stupni základní školy by měly být srozuměny se zákazem používání telefonů v době nočního klidu a s jeho důvody, respektive proč je používání mobilních telefonů na úkor spánku nevhodné. Současně by však měly mít možnost pocítit důsledky, když tento zákaz nebudou respektovat. Pokud budou druhý den nevyspané, bude se jim těžko vstávat a budou se potýkat s únavou, je to čistě jejich záležitost, na kterou ostatní nemusí brát ohled. Uvedené vnímám jako potřebné pro jejich přípravu na život po odchodu ze zařízení, kdy používání vlastních mobilů nebude podléhat žádné kontrole.

Rozumím tomu, že mohou nastat případy, kdy dítě i přes únavu a problémy s běžným fungováním ve dne v důsledku **opakovaného ponocování s mobilním telefonem** bude ve svém jednání pokračovat. V takových situacích ředitelka může dle mého názoru využít právě výše zmíněného oprávnění převzít telefon do úschovy jako předmět ohrožující výchovu dítěte a jeho zdraví. Pokud zařízení k takovému kroku přistoupí, musí o tom učinit záznam do spisové dokumentace dítěte. Nesouhlasím však s tím, aby děti musely telefony **plošně** odevzdávat vychovatelům.

Vzhledem k tomu, že totožné dohody o odevzdávání telefonu dětský domov uzavřel se všemi dětmi, které vlastní mobilní telefon, a nejsou odůvodněny předchozím problematickým užíváním telefonu, **jedná se ve svém důsledku o plošné odevzdávání**

35 Vyjádření veřejného ochránce práv ze dne 5. června 2023, sp. zn. 2296/2023/VOP, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz).

telefonů, které nemá oporu v zákoně. To, že k podepsání dohod došlo čistě formálně, a nikoli po vzájemné dobrovolné dohodě, dokládá i skutečnost, že děti odmítají i přes uzavření dohody telefony odevzdávat.

Nesouhlasím ani s tím, aby zařízení odebíralo dětem mobilní telefon za trest bez ohledu na to, zda tak činí skrze opatření ve výchově, nebo na základě dohody. Zákon ani jednu z těchto možností nepředpokládá. Zároveň podotýkám, že pokud chce zařízení potrestat dítě za neplnění povinností, mělo by tak činit primárně prostřednictvím opatření ve výchově. S trestáním dětí na základě dohody zákon vůbec nepočítá (k tomu více v [kapitole 5.2](#)).

Děti, které telefon nevlastní, mohou se svými blízkými telefonovat ze služební pevné linky na klubovně. Děti musí říct vychovateli, komu budou volat, a zapsat to do knihy.

Opatření:

- 7) Umožnit všem dětem neomezený přístup k vlastnímu mobilnímu telefonu a odebírat jej pouze v individuálních případech, kdy je mobil předmětem ohrožujícím výchovu, zdraví a bezpečnost, a provádět o tom záznam do spisové dokumentace dítěte (bezodkladně).**

2.6 Přístup k internetu

Standard

Zařízení by dítěti mělo zajistit přístup k internetu, nejlépe prostřednictvím dostupné Wi-Fi sítě. Personál by měl dítě vést k jeho bezpečnému a zodpovědnému užívání.

Zjištění a hodnocení

V prostorech rodinných skupin se děti mohou připojovat k internetu prostřednictvím Wi-Fi. K jejímu vypínání v zařízení nedochází. Zařízení pouze nechalo zablokovat některé internetové stránky se závadným obsahem. Z rozhovorů ale vyplynulo, že v některých rodinných skupinách je problém s připojením, a děti se tak mohou k Wi-Fi připojit pouze na klubovně. Některé děti uvedly, že mají dobré připojení pouze na záchodě a pokud s někým chtějí vést videohovor, chodí tam. Internetové připojení je taktéž v rámci celého dětského domova mnohdy nestabilní a vypadává. Ředitelka o problému s připojením věděla, v minulosti jej už řešila.

Vítám, že zařízení dětem poskytuje možnost bezplatného internetového připojení. Domnívám se však, že by zařízení mělo zajistit dětem internetové připojení pro potřeby přípravy do školy, k trávení volného času a udržování kontaktů s blízkými v soukromí a klidu jejich pokoje. Bez toho jsou děti v některých rodinných skupinách aktuálním nastavením nedůvodně znevýhodněny. Zařízení by se přitom nemělo spoléhat na to, že rodiče dětem zajistí mobilní data. **Žádám ho proto, aby mě v reakci na zprávu informovalo o stavu Wi-Fi sítě a sdělilo, zda a jaké kroky učinilo k tomu, aby pokrývala i pokoje jednotlivých dětí.**

Opatření:

- 8) **Zajistit na všech rodinných skupinách dostupné internetové připojení, ideálně prostřednictvím Wi-Fi sítě, a to včetně pokojů jednotlivých dětí (do 3 měsíců).**

2.7 Soukromí korespondence a hovorů

Standard

Zařízení by mělo zajišťovat a respektovat soukromí dítěte a dbát na důvěrnost listinné i elektronické korespondence a telefonních hovorů. Případné zásahy jsou přijatelné pouze v zákonem stanovených případech nebo na žádost dítěte.

Zjištění a hodnocení

2.7.1 Kontrola korespondence

Od personálu i dětí jsem získal informace o tom, že děti musí balíčky a dopisy, které jim dorazí, otevírat před vychovateli. Ředitelka to nicméně popřela a uvedla, že k tomu došlo v minulosti pouze v případě, kdy mělo zařízení podezření, že se v balíčku nachází omamné látky. Ředitelka nejprve uvedla, že u rozbalování byli vychovatelé, a následně se opravila, že u rozbalování balíčku byla přítomna pouze ona.

Vzhledem k tomu, že jsem informace o plošném otevírání došlých balíčků získal z většího množství několika na sobě nezávislých rozhovorů, považuji za nutné se k této praxi vyjádřit. Dítě má právo přijímat a odesílat korespondenci bez kontroly jejího obsahu. Obdržená korespondence totiž podléhá ochraně listovního tajemství.³⁶ Jedinou výjimku zakotvuje § 23 odst. 1 písm. f) zákona o ústavní a ochranné výchově. Toto ustanovení umožňuje **ředitelce** být přítomna při otevření listovní nebo balíkové zásilky dítěti, pokud má **důvodné podezření**, že má zásilka z výchovného hlediska **závadný obsah nebo by mohla ohrozit zdraví nebo bezpečnost dětí**.

Zákon neumožňuje provádět kontrolu zásilek dětí vychovatelům a už vůbec neumožňuje provádět kontrolu plošně. Nemám naopak námitky, pokud ke kontrole balíků dochází v odůvodněných případech a za přítomnosti dítěte. **Žádám proto zařízení, aby upustilo od praxe, kdy děti povinně otevírají došlé balíky a dopisy za přítomnosti vychovatelů, pokud k tomu dochází.**

Opatření:

- 9) **Upustit od praxe, kdy děti otevírají došlé balíky a dopisy za přítomnosti vychovatelů (bezodkladně).**

³⁶ Článek 13 Listiny základních práv a svobod.

2.7.2 Kontrola hovorů a soukromých zpráv

Děti, které telefon nevlastní, mohou se svými blízkými telefonovat ze služební pevné linky na klubovně. Tam se přitom mimo vychovatele často pohybují i další děti. Vychovatelé sami přiznávali, že často slyší, o čem si děti po telefonu povídají. Vyplývá to i ze zápisů ve spisech dětí.

Děti by měly mít možnost telefonovat se svými blízkými v soukromí svých pokojů tak, aby měly klid a prostor se jim s čímkoliv svěřit, aniž by musely mít obavy z toho, že jejich sdělení uslyší vychovatel, nebo se stydět mluvit o svých osobních záležitostech před ostatními dětmi. **Bylo by vhodné, aby zařízení zvážilo zakoupení služebních telefonů, které je možné přenášet po zařízení, např. právě na dětské pokoje.**

Ve spisové dokumentaci dítěte J jsem našel zápis z jednání dětského domova, matky, babičky a strýce dítěte J a pracovníky OSPOD z února 2024. Jedním ze závěrů jednání bylo opatření, dle kterého mohla matka dítěte J kontaktovat pouze dva konkrétně vymezené dny v týdnu, a to pouze na 15 minut a za sluchové kontroly vychovatele. Po třech měsících tohoto způsobu kontaktu měla být vyhodnocena možnost, že matka bude dítěte J moci navštěvovat osobně. Důvodem mělo být zejména to, že matka dávala svému dítěti nereálné sliby o tom, že si ho brzy z dětského domova vezme natrvalo k sobě. To zhoršovalo psychické problémy dítěte J.

Rozumím snahám vychovatelů o ochranu dětí. Sluchová kontrola nicméně zasahuje do jejich soukromí bez zákonného důvodu.³⁷ **Doporučuji proto, aby vychovatelé v případě potřeby monitorovali telefonní hovory dětí jiným, šetrnějším způsobem, např. následným rozhovorem s dítětem o obsahu telefonátu.** Na dítě by nicméně neměl být vyvíjen nátlak, pokud rozhovor odmítne.

Vychovatelé mohou taktéž dítěti nabídnout možnost, že budou přítomni u rozhovorů v případě vážného podezření, že by hovor mohl být problematický. Ani v tomto případě však na dítě nesmí být vyvíjen nátlak, pokud přítomnost vychovatele odmítne, a konečné rozhodnutí je třeba nechat na dítěti.

Pokud zařízení vnímá, že je kontakt dítěte s rodičem ohrožující nebo jinak problematický, požadují, aby zařízení požádalo OSPOD o podání návrhu soudu na nařízení asistovaného kontaktu dítěte s rodičem obdobně jako v případě asistovaných návštěv. OSPOD sám nemůže o asistovaném kontaktu rozhodovat.

Z rozhovorů vyplynulo, že v minulosti došlo k situacím, kdy personál požádal děti o předložení telefonu a provedl kontrolu obsahu jeho korespondence v souvislosti s incidenty, kdy děti sdílely fotografie se sexuálním obsahem. Pokud kontrola obsahu zpráv probíhá po souhlasu dítěte a za jeho přítomnosti, nemám proti danému postupu výhrady. Zdůrazňuji pouze, že souhlas dítěte musí být dobrovolný a nesmí k němu dojít

³⁷ Zákon o ústavní a ochranné výchově ve svém ustanovení § 21 odst. 4 písm. b) výslovně umožňuje sluchovou kontrolu pouze u návštěv dětí s uloženou ochrannou výchovou.

pod nátlakem. Zároveň považuji za vhodné a důležité, aby personál děti podporoval v edukaci v oblasti bezpečného používání internetu a sociálních sítí.

Opatření:

- 10) Umožnit dětem telefonovat v soukromí jejich pokojů a respektovat důvěrnost těchto hovorů. Sluchovou kontrolu telefonních hovorů provádět pouze na základě soudního rozhodnutí (bezodkladně).**

3. Prvky ústavnosti v životě dětí

3.1 Režim dne a režimová opatření

Standard

Uspořádání denního režimu v zařízení by nemělo být plošné. Mělo by respektovat individuální potřeby dítěte, jeho rozumovou a volní vyspělost a jeho preference, a konfrontovat je s obecně přijímanými společenskými normami. Provozní a organizační záležitosti zařízení by měly mít minimální vliv na život dítěte tak, aby se nepřizpůsoboval režimu instituce. Dítě by mělo mít možnost podílet se na podobě programu svého dne.

Zjištění a hodnocení

Děti ráno vstávají jednotně v 6 hodin, protože jsou hromadně rozváženy ústavním minibusem do škol a školek v Budišově a Třebíči. Ze školy děti opět sváží minibus, případně se mohou vrátit samy. Po návratu ze školy se děti nasvačí a připravují se na další den do školy.

Následně mohou jít ven buď s vychovatelem, nebo na samostatnou vycházku, anebo se účastní kroužků mimo zařízení. V 18 hodin se všichni scházejí na svých rodinných skupinách k večeři. Po večeři děti věnují čas službám a osobní hygieně, jelikož teplá voda teče pouze v čase 18:30 až 19:30 hodin (k tomu více v [kapitole 3.7.4](#)). Následně mají osobní volno, které tráví např. sledováním televize. Mladší děti chodí ve všední den spát ve 20 hodin, starší ve 21 hodin. O víkendu je čas večerky posunutý o hodinu, to znamená, že mladší děti chodí spát ve 21 hodin a starší ve 22 hodin. Zejména starší děti by ocenily, kdyby čas večerky byl o víkendu prodloužený.

O víkendu děti dopoledne vaří oběd v rodinných skupinách a dělají větší úklid. Po obědě následuje polední klid určený zejména mladším dětem, starší většinou chodí na samostatné vycházky. Poté následuje společný program. Personál se do něj snaží začlenit všechny děti a k účasti je motivovat. Pokud se děti ani přesto zapojit nechtějí, nemusí.

K popsané praxi zařízení nemám zásadní výhrady. Poukazuji pouze na to, že obecně nepovažuji za vhodné, aby zařízení děti rozváželo do škol a školek ústavními dopravními prostředky, neboť to může zhoršovat jejich začlenění do komunity. I tuto

praxi však vnímám jako důsledek izolovanosti zařízení, k jejímuž odstranění by prospělo přesunutí zařízení (viz [kapitola 3.7.1](#)).

3.2 Volný čas dítěte a zájmové aktivity

Standard

Denní režim by měl zajišťovat vhodný poměr mezi řízeným a volným časem dítěte. Dítě by mělo mít možnost trávit jej podle svého výběru a potřeb.

Zařízení by mělo vytvářet příležitosti k tomu, aby dítě využívalo veřejně dostupných služeb mimo zařízení, podporovat děti k trávení času mimo zařízení v běžném sociálním prostředí, v navazování vztahů s vrstevníky a v poznávání jiných výchovných autorit než zaměstnanců zařízení.

Zjištění a hodnocení

Děti se odpoledne mohou účastnit volnočasových aktivit, které probíhají mimo zařízení. Mohou tak chodit na celou řadu kroužků, jako je fotbal, balet, box apod. Některé děti chodí do posilovny. Děti také v případě, že složí zálohu, chodí na taneční (k tomu se více vyjadřuji v [kapitole 3.6](#)).

V rámci letních prázdnin dochází k postupné rekonstrukci areálu dětského domova, proto děti tráví většinu času na táborech a výjezdech. Děti, které to podle zařízení potřebují, jezdí na měsíc na tábor do psychiatrické nemocnice. Ani o víkendech nezůstávají pouze v zařízení, ale vydávají se na výlety, např. do ZOO, do zábavních parků. Případně zařízení pořádá nejrůznější soutěže nebo s dětmi nacvičuje divadelní představení.

I přes náročnější dostupnost vzhledem k jeho umístění se zařízení snaží zajistit dětem dostatek volnočasového vyžití ať už v rámci společných aktivit nebo individuálně. K praxi zařízení proto nemám výhrady.

3.3 Rozhodování o sobě

Standard

Zařízení by mělo ponechávat rozhodování o běžných každodenních záležitostech na samotném dítěti, v závislosti na jeho rozumové a volní vyspělosti.

Zařízení by mělo dítěti umožnit úpravu svého vzhledu podle jeho vlastních preferencí s případným požadavkem na přiměřenost a dodržování mezí tvořených obecně přijímanými společenskými normami.

Zjištění a hodnocení

Úprava vzhledu zejména starších dětí, včetně způsobu oblékání, líčení a úpravy vlasů, je ponechávána prakticky zcela na dětech. Do oblékání a úpravy vzhledu pracovníci

zařízení zasahují pouze přiměřeně k věku dítěte. Výjimku představuje zákaz pořádit si tetování, piercing nebo dredy do 18 let, který je stanoven ve vnitřním řádu. Některé děti zmínily, že vychovatelé křičeli na ty děti, které si piercing udělat nechaly.

Tetování a piercing představují zásah do integrity člověka, který podléhá souhlasu zákonného zástupce. Tím je i po umístění dítěte do ústavní (i ochranné) výchovy rodič dítěte, pokud mu nebyla omezena rodičovská odpovědnost nebo nebyl rodičovské odpovědnosti zbaven. Ředitelka nemůže o zásahu do integrity dítěte rozhodovat ani na základě generální plné moci (k tomu podrobněji v [kapitole 7](#)), ani na základě ustanovení ve vnitřním řádu. Domnívám se, že se ve svém důsledku jedná o obcházení zákona.

Mám za to, že i možnost pořádit si dredy by měla být ponechána na uvážení dětí. Jedná se o poměrně specifický zákaz, se kterým jsem se doposud nesetkal. Úprava vzhledu dětí obzvláště v pubescentním období představuje projev jejich osobnosti, který je nedílnou součástí jejich sebe prezentace. Proto jsem toho názoru, že by děti měly rozhodovat o svém vlastním vzhledu samy, s přihlédnutím k jejich věku a rozumové a volní vyspělosti. Striktní zákazy totiž nic nevyřeší, zvláště pak u dětí v pubertálním věku. Namísto toho by zařízení mělo dát dětem prostor k jejich sebe prezentaci a pracovat s nimi na tom, aby se prostřednictvím úpravy vzhledu projevovaly mírnějšími a decentnějšími způsoby. To neznamená, že by dětem mělo plošně bránit v tom, pokud chtějí mít výraznější styl oblékání nebo líčení (např. pokud jsou součástí metalové subkultury). Úprava vzhledu zletilých klientů by souhlasu vychovatelů neměla podléhat vůbec.

Doporučuji proto zařízení, aby dětem umožnilo upravovat svůj vzhled a styl oblékání podle jejich vlastních preferencí a korigovat jej pouze s ohledem na přiměřenost, počasí a příležitost. Rozhodnutí, zda si dítě nechá udělat piercing nebo tetování, musí ponechat na zákonném zástupci dítěte.

3.4 Osobní prohlídky dětí a jejich věcí

Standard

Dítě by nemělo být podrobováno osobním prohlídkám, či prohlídkám jeho věcí a zavazadel.

Zjištění a hodnocení

Vychovatelé i děti v rozhovorech odmítli, že by v zařízení docházelo k osobním prohlídkám dětí. Pokud mají vychovatelé podezření, že děti v zamčené skříňce uchovávají nebezpečné předměty, zkontrolují ji za přítomnosti dítěte.

V případě, že u dítěte existuje podezření, že během vycházky nebo útěku kradlo, je vyzváno, aby personálu ukázalo obsah svého batohu. **V případě, že kontrola věcí**

dítěte probíhá za jeho souhlasu a přítomnosti, nemám k praxi zařízení výhrady.

Pokud by však dítě prohlídku svých věcí odmítlo, mělo by zařízení přivolat policii.

Zařízení se v době systematické návštěvy potýkalo s problémem, kdy některé děti užívaly návykové látky, zejména alkohol, marihuanu (THC) a kratom. Přistoupilo proto k testování dětí. Personál zmiňoval, že testování se provádí pouze v případě, že u daného dítěte existuje podezření, že během vycházky nebo útěku užilo návykovou látku. Děti zmiňovaly, že testování probíhá i namátkově, v jednom případě mělo dojít i k plošnému otestování všech dětí v dětském domově.

Plošné testování dětí na užití THC se mi nepodařilo prokázat. Ze spisové dokumentace dětí jsem nicméně vyčetl, že k namátkovému testování dětí na užití THC i alkoholu dochází.

S namátkovou kontrolou na užití návykových látek nemohu souhlasit. Ředitelka zařízení má právo nařídit vyšetření dítěte, zda není ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou,³⁸ a dítě je povinno vyšetření absolvovat.³⁹ Ředitelka by však k tomuto opatření měla přistoupit pouze za podmínky, že má **důvodné podezření**, že dítě návykovou látku užilo. Např. policie může nezletilému provést orientační vyšetření na přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky pouze v případě, že má důvodné podezření, že dotyčný nezletilý alkohol nebo jinou návykovou látku užil.⁴⁰ Nevidím proto důvod, proč by personál dětského domova měl děti testovat bez jakéhokoli podezření namátkově nebo dokonce plošně.

Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování.⁴¹ Rozumím, že se zde mohou nacházet děti s náročnějším chováním. Přesto se nejedná o typ zařízení, kde by byla výrazná rizika pro bezpečí dětí (ale i personálu), která jsou daná specifickými charakteristikami a potřebami umístěných dětí, jako v případě zařízení pro výkon ochranné výchovy, zařízení pro děti s poruchami chování a zařízení specializovaná na péči o děti s adiktologickými problémy. S praxí namátkového testování jsem se nesetkal ani v těchto typech zařízení, o to spíš nevidím důvod, proč by k němu mělo docházet v dětském domově. Nelze jej považovat za přiměřené opatření, které dětem zajistí bezpečné prostředí. **Žádám proto zařízení, aby provádělo testování na přítomnost alkoholu nebo jiné návykové látky pouze v případě, kdy má důvodné podezření, že dítě látku užilo.** Jedná se zejména o situaci, kdy je dítě viditelně pod vlivem návykových látek.

38 Ustanovení § 23 odst. 1. písm. m) zákona o ústavní a ochranné výchově.

39 Ustanovení § 20 odst. 2. písm. e) zákona o ústavní a ochranné výchově.

40 Ustanovení § 20 odst. 1. písm. d) zákona o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek.

41 Ustanovení § 12 odst. 2 zákona o ústavní a ochranné výchově.

Opatření:

11) Upustit od namátkového testování dětí na přítomnost alkoholu a jiných návykových látek (bezodkladně).

3.5 Způsob stravování

Standard

Způsob stravování v zařízení by se měl v největší možné míře podobat stravování v běžných rodinách.

Dítě by mělo mít přístup k potravinám jako v běžné domácnosti. Rodinná skupina by měla mít stanovený čas společného jídla, který by měl flexibilně reagovat na aktuální potřeby dětí.

Dítě by se mělo podílet na plánování jídelního menu rodinné skupiny. Zařízení by mělo přihlížet ke stravovacím návykům a preferencím dítěte a vhodně je zasazovat do běžně přijímaných stravovacích norem a zásad vyváženého stravování. Dítě by mělo být přirozeně zapojováno do nákupu potravin, přípravy jídla a mělo by se učit hospodařit a nakládat se zbytky.

Zjištění a hodnocení

Děti všechna jídla konzumují v kuchyních rodinných skupin. Ve školním týdnu obědvají se spolužáky ve školních jídelnách.

Ve školním týdnu vychovatelé s dětmi nosí předpřipravená jídla z centrální jídelny do rodinných skupin. O víkendu vaří jídlo děti samy spolu s vychovateli. Potraviny dostávají ze zásob kuchyně a jídelníček jim připravuje správkyňe zařízení. Dvakrát až čtyřikrát do roka si každá rodinná skupina sestaví vlastní jídelníček. Děti zároveň nakoupí potřebné potraviny a jídlo uvaří. Kuchyně jsou pro samostatnou přípravu jídel standardně vybaveny potřebným náčiním. Pokud mají děti hlad, mohou si volně brát jídlo z lednice.

Vítám, že se děti podílejí na přípravě jídla každý víkend a na sestavování jídelníčku dvakrát až čtyřikrát do roka. Zároveň dávám ke zvážení rozšíření dané praxe i na další dny.⁴² Děti by tak získaly více příležitostí sestavit si finanční rozpočet a naplánovat si podle něj jednotlivé pokrmy, pro které by samy zajistily suroviny. Současně by dostaly větší prostor pro budování samostatnosti a získávání dalších kompetencí v oblasti stravování, které jsou pro budoucí život mimo zařízení potřebné. Jako inspirace může

42 S tím ostatně počítá i § 2 odst. 2 vyhlášky č. 438/2006 Sb. upravující podrobnosti výkonu ústavní a ochranné výchovy.

posloužit praxe jiných dětských domovů, ve kterých v minulosti proběhla systematická návštěva.⁴³

V ostatním nemám k praxi zařízení výhrady.

3.6 Hospodaření s finančními prostředky

Standard

Dítě by mělo být seznámeno a zapojováno do správy a nakládání s rozpočtem rodinných skupin v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti.

Dítě by mělo mít v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti možnost disponovat a hospodařit s vlastními finančními prostředky. Dítě by nemělo mít povinnost jakkoli prokazovat, za co své vlastní prostředky utratilo. Dítě by mělo mít možnost zřídit si v souladu s pravidly peněžního ústavu vlastní bankovní účet.

Zjištění a hodnocení

Výše kapesného je v zařízení provázána s hodnocením chování dětí (k tomu blíže v [kapitole 5.1](#)). Na konci měsíce vychovatelé s dětmi dosaženou výši kapesného projednají. Důvodem pro zavedení tohoto systému má být to, že kapesné děti více motivuje k dobrému chování a plnění povinností. Zařízení je proto používá i poté, co mu ČŠI doporučila, aby od této praxe upustilo a vyplácelo kapesné v plné výši. Někteří členové personálu zmínili, že je tento systém neúčinný u dětí, které dostávají pravidelně peníze od rodičů.

Každé dítě má nárok na kapesné minimálně ve výši jeho dolní hranice stanovené nařízením vlády.⁴⁴ V případě dobrého chování může získat kapesné až do výše jeho horní hranice. Ve vnitřním řádu jsem se však nedočel, na základě jakého mechanismu se určuje konkrétní výše kapesného. Přesné informace jsem nezískal ani od personálu a dětí. Dozvěděl jsem se pouze to, že je dětem strháváno kapesné například za zničení majetku zařízení.

Kromě toho musí děti přispívat na řadu činností. Zejména musí ze svého hradit cestu k zákonným zástupcům, zálohu na mimoškolní aktivity i poměrnou část školních pomůcek. Zálohy jsou dětem vráceny v případě, že např. taneční nebo jiný volnočasový kurz dokončí. Školní pomůcky nemusí platit v případě, že úspěšně dokončí školu.

Stejně jako v případě úhrady cesty k zákonným zástupcům zákon zařízení umožňuje, aby děti nechalo hradit výdaje na volnočasové aktivity. I v tomto případě však považuji

43 Zpráva veřejného ochránce práv z návštěvy Dětského domova Solenice, sp. zn. 42/2022/NZ, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz), s. 17 a násl.; zpráva veřejného ochránce práv z návštěvy Dětského domova Charlotty Masarykové, sp. zn. 7/2023/NZ, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz), s. 16 a násl.

44 Podle § 2 nařízení vlády č. 460/2013 Sb., o stanovení výše kapesného ve školských zařízeních.

za dobrou praxi, když zařízení dětem volnočasové aktivity hradí. Většina zařízení, která jsem navštívil, tak činí. Z kapesného se dětem odečítá částka za dny, kdy byly na dovolence, s čímž zákon o ústavní a ochranné výchově taktéž počítá.

Zákon zařízení naopak neumožňuje, aby děti nechalo platit učební potřeby a pomůcky, jelikož spadají do plného přímého zaopatření, které má zařízení poskytovat.⁴⁵ Mezi ty bezpochyby patří i pomůcky na povinnou školní praxi. Této povinnosti není možné se zbavit ani uzavřením dohody s dítětem. **Žádám proto zařízení, aby od této praxe upustilo a hradilo dětem školní pomůcky v plné výši, a to i v případě, že školu nedokončí.**

Zároveň apeluji na zařízení, aby celkově přehodnotilo svůj přístup k systému hospodaření s finančními prostředky dětí. Kombinaci klouzavé výše kapesného, které je dětem udělováno, nízké částky kapesného uvedené v nařízení vlády,⁴⁶ vysokých cen ovlivněných inflací a nutnosti hrazení řady aktivit považuji za příliš přísnou.

Doporučuji například zvážit, zda dětem rovnou nevyplácet nejvyšší možnou částku kapesného. K dobrému chování je namísto zvyšování kapesného možné motivovat je finanční odměnou uloženou kladným opatřením ve výchově, což je další z variant odměňování stanovená zákonem.⁴⁷ Případně by bylo vhodné upustit od praxe, kdy jsou děti povinny se podílet na hrazení tak širokého množství aktivit a věcí.

Co se týče strhávání kapesného za rozbití majetku zařízení, zákon tuto možnost umožňuje. Konkrétně se jedná o možnost snížit dítěti kapesné za porušení jeho povinností, které mu vyplývají ze zákona, potažmo vnitřního řádu.⁴⁸ Poškození cizího majetku může být důvodem pro uložení takového opatření.⁴⁹ Zároveň nemůže být dítěti strženo kapesné pod jeho minimální hranici stanovenou nařízením vlády. Pokud tedy zařízení sepsalo s dítětem K prohlášení o strhávání poloviny jeho kapesného za rozbití skříně, nepostupovalo správně.

Apeluji proto na zařízení, aby dětem snižovalo kapesné v reakci na úmyslné poškození cizího majetku pouze prostřednictvím opatření ve výchově. Kapesné nesmí být sníženo pod jeho minimální hranici stanovenou nařízením vlády.

Podotýkám také, že úhrada škody (byť jen symbolická) sice může mít výchovný efekt, uvítal bych však, kdyby dítě mělo možnost napravit situaci také jinak, například mohlo rozbitou věc samo či společně s vychovatelem opravit, je-li to možné. Strhávání

45 Ustanovení § 2 odst. 7 písm. b) a c) zákona o ústavní a ochranné výchově.

46 Ustanovení § 2 nařízení vlády č. 460/2013 Sb., o stanovení výše kapesného ve školských zařízeních.

47 Ustanovení § 21 odst. 3 písm. b) zákona o ústavní a ochranné výchově.

48 Ustanovení § 21 odst. 1 písm. b) zákona o ústavní a ochranné výchově.

49 Ustanovení § 20 odst. 2 písm. a) zákona o ústavní a ochranné výchově.

z kapesného se pak nabízí v situaci, kdy se dítě na opravě podílet nechce, nebo danou věc opravit nemůže.

Starší děti mohou mít vlastní bankovní účty, ke kterým mají přístup pouze ony a kde si mohou spravovat své finance. To považuji za správné.

Opatření:

- 12) Nepožadovat po dětech spoluúčast na úhradě učebních potřeb a pomůcek a dalších nezbytně nutných nákladech na vzdělávání (průběžně).**
- 13) Snižovat dětem kapesné v reakci na úmyslné poškození cizího majetku pouze na základě opatření ve výchově (průběžně).**

3.7 Prostředí

3.7.1 Umístění zařízení

Standard

Zařízení by měla sídlit v budovách běžné zástavby v obcích či městech s větším počtem obyvatel a dostatečnou občanskou vybaveností, která umožňuje dítěti být přirozenou součástí běžné komunity, naplňování jeho potřeb prostřednictvím běžných komunitních zdrojů a která minimalizuje riziko jeho stigmatizace.

Zjištění a hodnocení

Dětský domov sídlí v bývalém statku s názvem Holeje, který se nachází mimo zástavbu. V bezprostřední blízkosti je pouze rybník a les. Nejbližší je městys Budišov u Třebíče (cca 1 200 obyvatel), který je od zařízení vzdálený asi 3 km a vzhledem ke své velikosti neposkytuje dostatek občanské vybavenosti. Děti využívají pouze základní školu a k nákupům místní večerku a benzínovou pumpu.

Ve vzdálenosti zhruba 19 km od zařízení se nachází Třebíč (cca 35 000 obyvatel), kam děti primárně jezdí za větší občanskou vybaveností. Asi 16 km je vzdálené Velké Meziříčí (cca 11 600 obyvatel). Asi 500 metrů od dětského domova na křižovatce se nachází autobusová zastávka. Dle dostupných jízdních řádů jezdí ve všední dny do Třebíče a zpět 4 autobusy, poslední z nich vyjíždí z Třebíče v 17:35 hodin. O víkendu hromadná doprava nenabízí žádné spojení. Do škol děti sváží minibus, který dětský domov vlastní. V případě potřeby je možné využít taktéž auto.

Umístění zařízení považuji za závažný nedostatek, který se propisuje do dalších aspektů životů dětí a omezuje personál při práci s nimi. Klíčová je zejména dostatečná občanská vybavenost obce, která umožňuje dětem být přirozenou součástí běžné komunity a využívat zdroje této komunity. Jen tak se může jejich život přiblížit životu jejich vrstevníků.

Dětem předškolního věku a těm na základní škole může malá obec a blízká příroda vyhovovat. Středoškolákům, kteří přirozeně více tíhnou k trávení volného času s vrstevníky mimo zařízení, nemusí umístění zařízení poskytovat dostatek příležitostí. Personál umožňuje dětem pravidelné kontakty s kamarády i mimo dětský domov, protože děti mohou zůstat v rámci samostatných vycházek i v Třebíči, kam dochází do školy. Vzhledem k nedostatečnému spojení hromadné dopravy se v něm nicméně ani starší děti nemohou zdržet například kvůli návštěvě kina nebo jiné večerní zábavě.

Apeluji na zařízení, aby zvážilo, zda nepodnikne kroky k přemístění zařízení do vhodnější obce, resp. většího města za současného respektování požadavků na malokapacitní služby v běžné komunitě. Přesun by také mohl ulehčit pravděpodobně velice nákladnému provozu budovy dětského domova, jak detailněji popisuji v následující kapitole.

Nevhodnost umístění zařízení vnímám natolik intenzivně, že zde nemohu jednat jinak než formulovat opatření, kterým požaduji přesun zařízení do vhodnější obce, respektive většího města.

Vím, že naplnění tohoto opatření není v moci samotného zařízení. O jeho dalším směřování může rozhodnout zřizovatel, kterým je **společnost Soukromý dětský domov, s. r. o.** Z toho důvodu mu zprávu taktéž zasílám a žádám, aby zařízení přesunul do většího města za současného respektování požadavků na malokapacitní služby v běžné komunitě.

Opatření:

14) Přesunout zařízení do vhodnějších prostor (do 5 let).

3.7.2 Prostory zařízení

Standard

Vnitřní prostory zařízení a jejich členění, vzhled, teplota a pachy by měly co nejvíce minimalizovat institucionální působení.

V prostorách, kde se pohybují děti, by se neměly nacházet mříže. Zařízení by nemělo používat audiovizuální systémy snímající vnitřní prostory, v nichž se pohybují děti. Snímání venkovních prostor je možné pouze z bezpečnostních důvodů za současného zajištění přiměřené ochrany soukromí dětí.

Dítě by mělo mít možnost volného a samostatného pohybu v zařízení a možnost volně přecházet z budovy zařízení do zahrady v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti a ochraně soukromí ostatních.

Dítě by mělo mít vlastní klíč od zařízení / znát vstupní kód, pokud tomu odpovídá jeho rozumová a volní vyspělost.

Zjištění a hodnocení

Budova zařízení je bývalým statkem, který byl nejprve přestavěn na zařízení sociálních služeb a později uzpůsoben potřebám dětského domova, který zde sídlí od roku 2000.

Do areálu se vstupuje branou, která vede na dvůr. Zde se nachází průlezky a venkovní posezení. Okolo dvora je po celém obvodu budova s několika vchody. Lze odsud vejít do archivu na dokumenty, technické místnosti, dvou rodinných skupin a zázemí pro vedení.



Obrázek 1 – dvůr



Obrázek 2 – dvůr

Hlavním vchodem je možné se dostat do centrální kuchyně a návštěvní místnosti. Návštěvní místnost je poměrně tmavá, v rohu jsou křesla k posezení. V době návštěvy se v ní nacházely divadelní kulisy, jelikož dětský domov podle slov vedení chystal divadelní představení. Kromě toho se zde také pořádají nejrůznější semináře. Z návštěvní místnosti se vstupuje do kanceláří ředitelky a sociální pracovníce a do šatny rodinné skupiny se stolním fotbálem.

Z šatny se dá schody vyjít do první rodinné skupiny. Ta je průchozí do druhé rodinné skupiny a z té se dá po schodech sejít do čtvrté rodinné skupiny. Třetí rodinná skupina se jako jediná nachází ve vchodu naproti přes dvůr. Z ní je možné projít do vnějších prostor statku, kde se nachází oplocené sportovní hřiště, venkovní posezení a ohniště.

V celém statku se dosud topí pouze dřevem. To je patrné i ze zásob dřeva, které jsou vyskládané okolo budovy. Na zpracování dřeva najímá dětský domov vězně z věznice Rapotice. V prostorách zařízení bylo pocitově chladněji. Z rozhovorů vyplynulo, že i v letních měsících chodí obyvatelé dětského domova v mikinách a vaří si čaje. Vytápění budovy musí být poměrně náročné, finančně nákladné a energeticky ne hospodárné. Zařízení se snaží šetřit zejména tím, že pouští teplou vodu pouze na dvě hodiny denně (hodinu pro děti a hodinu pro personál). Pro účely mytí se také musí dovážet cisterna s vodou.

Z důvodu finanční nákladnosti na provoz zařízení a omezení, která z toho pro děti plynou, vnímám prostory dětského domova jako nevyhovující. Mám za to, že zařízení namísto investic do samotné péče o děti vynakládá nemalé finanční prostředky na to, aby udrželo budovu obyvatelnou.

Dle vedení zařízení v současné době prochází postupnou rekonstrukcí. Nicméně i vzhledem k umístění dětského domova, jak popisuji v předchozí kapitole, **doporučuji, aby zařízení spíše zvážilo investovat do přestěhování do vhodnějších prostor a lokality.**

V prostorech, kde se pohybují děti, se nenacházejí mříže. Na vnější části budovy se nachází kamera. Na danou skutečnost upozorňuje cedule. Kamera pravděpodobně míří na dřevo a jiný majetek zařízení. V případě, že kamerový systém snímá pouze vnější objekt zařízení, např. dřevo z bezpečnostních důvodů (zejména kvůli obavám z krádeží), obyvatelé dětského domova o kamerách vědí a není nahráván zvuk, nemám proti tomu výhrady.

Zároveň chci zařízení upozornit, aby užívalo kamerový systém opravdu pouze v nezbytných případech a tak, aby co nejvíce šetřilo soukromí dětí. Zákon o ústavní a ochranné výchově totiž umožňuje použití audiovizuálních systémů, typicky kamer, pouze v zařízeních, kde žijí děti s uloženou ochrannou výchovou.⁵⁰ Audiovizuální systémy je možné využívat pro kontrolu okolí budovy či více budov na jednom ohraničeném pozemku, pro kontrolu vnitřních prostor zařízení, kam nemají děti přístup, a pro kontrolu chodeb, místností určených pro zaměstnance zařízení a oddělené místnosti.⁵¹

Děti se mohou v rámci zařízení volně pohybovat a vzájemně se na rodinných skupinách navštěvovat. Klíče od zařízení nemají. Jsem si vědom toho, že se zařízení aktuálně potýká s častými útekami. **Dávám mu však ke zvážení, zda alespoň starší děti, které jsou dostatečně rozumově vyspělé a zodpovědné, nevybavit klíčem, jak je to obvyklé i u dětí a mladých dospělých žijících v rodinách.**

⁵⁰ Podle § 15 odst. 1 zákona o ústavní a ochranné výchově.

⁵¹ Podle § 15 odst. 2 zákona o ústavní a ochranné výchově.



Obrázek 3 – kamera na budově zařízení

3.7.3 Rodinné skupiny a pokoje dětí

Standard

Pokud se v zařízení nachází více rodinných skupin, měly by jejich prostory být zcela stavebně odděleny. Prostory rodinných skupin a jejich členění, vzhled, teplota a pachy by měly v co největší možné míře připomínat podmínky běžné domácnosti.

Pokoje dětí by měly být maximálně třílůžkové, neměly by být průchozí a měly by být vybaveny odpovídajícím typem a počtem nábytku. Pokoje by měly svým prostorem a vybavením zajistit dítěti soukromí. Dítě by mělo mít možnost uložit si své oblečení a ostatní věci ve svém pokoji.

Dítě by mělo mít možnost využívat prostor, který ostatní respektují nebo k němu nemají přístup, například uzamykatelnou skříňku. V době nepřítomnosti dítěte by do jeho pokoje neměl nikdo vstupovat. V případě, že to bylo nezbytně nutné, by o tom dítě mělo být zpětně informováno. Zaměstnanci by do pokojů dětí měli vcházet po zaklepání.

Dítě by mělo mít možnost upravit si pokoj podle svých představ v míře odpovídající běžným poměrům. Zařízení by dítě mělo podporovat v možnosti uzpůsobit si svůj prostor tak, aby odpovídal jeho věku, povaze a zájmům.

Zjištění a hodnocení

V zařízení se nachází celkem čtyři rodinné skupiny, každá s maximální kapacitou osm dětí.

Jejich prostorové členění se až na třetí rodinnou skupinu příliš neliší. Najdeme v nich obývací pokoj s kuchyní a jídelním stolem, zázemí pro vychovatele s koupelnou, dětské pokoje, šatnu, technickou místnost s pračkou a sušičkou a sklad. Ke každému dětskému pokoji poměrně unikátně náleží vlastní koupelna s toaletou a vstupní chodbička s úložným prostorem. Do pokojů se vstupuje z úzké podlouhlé chodby, která až na výjimky nepůsobí domáckým dojmem. Je takřka bez vybavení a výzdoby. Třetí rodinná skupina má jako jediná dvě společné koupelny, jednu pro dívky a jednu pro chlapce.

Pokoje jsou většinou vybaveny dostatečným počtem a odpovídajícím typem nábytku včetně úložných prostor. Výjimkou je čtyřlůžkový pokoj (s dvěma palandami) v třetí rodinné skupině, který má pouze tři psací stoly s židlemi. V době systematické návštěvy v něm bydleli tři chlapci, takže to příliš nevadilo, při naplněné kapacitě by to ale mohlo působit problémy. Zároveň pokoj už s touto skladbou nábytku působil zejména pro dospívající děti poměrně stísněným dojmem.

Dětský domov se postupně snaží vybavovat pokoje dětí novějším vybavením, včetně nábytku a koberců. Částečně jsou však stále vybaveny zánovním nábytkem a některé vybavení působí starším a opotřebovaným dojmem. Oceňuji snahu zařízení zrekonstruovat prostory, kde děti tráví nejvíc času.

Z hraček, osobních věcí, dekorací a doplňků bylo na první pohled patrné, jaké dítě v pokoji žije a jaké jsou jeho aktuální zájmy. V pokojích byl běžný dětský nepořádek.

Pokoje jsou většinou dvoulůžkové, občas trojlůžkové a v jednom případě čtyřlůžkový. Děti jsou v pokojích ubytovány dle věku a případných sourozeneckých vazeb po dvou až třech, někde i samostatně, pokud o to mají zájem a kapacita to umožňuje. Samo v pokoji bydlelo dítě E, a to z důvodu agrese, jak je podrobně popsáno v [kapitole 1.1.1](#). V případě potřeby je možné složení pokoje měnit, např. pokud by děti spolu nevycházely. V krajním případě připadá v úvahu i přemístění do jiné rodinné skupiny.

Děti mají ve stole uzamykatelné šuplíky. Některé děti si nicméně stěžovaly na to, že je snadné je i přes zamčení za použití menší síly otevřít, jak demonstrovaly před pracovníci Kanceláře. Na krádeže věcí z uzamčených skříněk nebo pokojů si děti podle spisové dokumentace stěžují i vedení zařízení. Vychovatelé o problému vědí a doporučují dětem, aby si cenné věci uschovaly u nich.

Zařízení by však dětem mělo umožnit využívat na pokoji uzamykatelný prostor (skříňku, šuplík, malý trezor atp.) k bezpečnému uložení osobních věcí. Nainstalované vybavení by přitom mělo plnit svůj účel a nemělo by jít snadno otevřít uzamčení navzdory.

Možnost uzamčení osobních věcí na pokoji nelze nahradit úschovou věcí u personálu.⁵²
Doporučuji zařízení, aby na to myslelo při rekonstrukci dětských pokojů.

U některých dětí je zřejmé, že své pokoje i pokoje ostatních nevnímají jako osobní a soukromý prostor. Volně vstupují do pokojů ostatních dětí, a to i ve chvíli, kdy tam nikdo není. Pro děti je přitom důležité, aby se svůj pokoj naučily vnímat jako svůj soukromý prostor. To, že mají možnost vyzdobit si svůj pokoj podle vlastního vkusu, přispívá k přesvědčení, že mají „svoje“ věci ve „svém“ pokoji. Personál ale naopak toto přesvědčení snižuje, když dětem říká, že si věci vystavovat nemají, pokud nechtějí, aby jim byly ukradeny.

Zařízení proto doporučuji, aby zejména starším dětem poskytlo klíč od jejich pokoje. V současné době ho totiž žádné z dětí nemá.

Kromě toho bych chtěl poukázat na případ dítěte E, které je podle zjištění pracovníků Kanceláře na noc zamykáno v pokoji. Toto zjištění se mi sice nepodařilo ověřit, považuji ho nicméně za tolik závažné, že se k němu potřebuji ve zprávě vyjádřit.

Rozumím tomu, že zařízení k takovému kroku přistoupilo z obavy o bezpečnost dítěte E i jeho okolí. Takový postup však nemá oporu v zákoně. K tomuto účelu slouží speciálně vybavená oddělená místnost, kterou nemůže zřizovat zařízení typu dětského domova. Zamčení dítěte v místnosti má svá pravidla včetně doby, kontrol, vedení dokumentace a následného debriefingu.⁵³ Dětský domov může dítě na pokoji zamknout pouze v případě krajní nouze,⁵⁴ což jistě není pravidelné zamykání dítěte na noc.

Kromě scházející právní úpravy považuji za problematickou i přiměřenost tohoto opatření. Zařízení by vždy mělo volit takové řešení, které je s ohledem na požadovaný cíl funkční, ale zároveň co nejšetrnější k právům umístěných dětí. Za takové opatření považuji zejména navýšení počtu nočního personálu, nikoliv zamykání dětí na pokojích. Zamykání naopak zdržuje přístup personálu do pokoje v případě, že by děti něco akutně potřebovaly, nemluvě o situacích, kdy by děti musely být neprodleně evakuovány ze zařízení (například z důvodu požáru).⁵⁵ Za nepřijatelné také považuji to, že dítě E nemá volný přístup na toaletu (je v rodinné skupině, kde každý dětský pokoj nemá vlastní koupelnu s toaletou).

Pokud k zamykání dítěte E skutečně dochází, požaduji po zařízení, aby od této praxe neprodleně upustilo. Pokud je psychický stav dítěte natolik vážný, mělo by zařízení

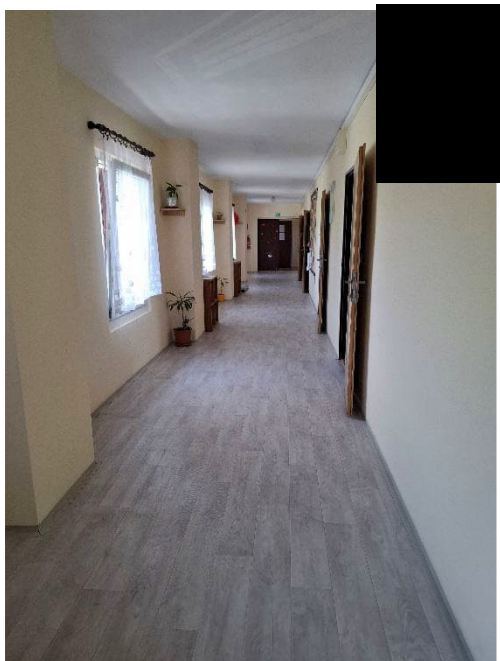
52 Souhrnná zpráva z návštěv veřejného ochránce práv ze dne 21. prosince 2021, sp. zn. 33/2021/NZ, s. 64, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz).

53 Ustanovení § 22 zákona o ústavní a ochranné výchově.

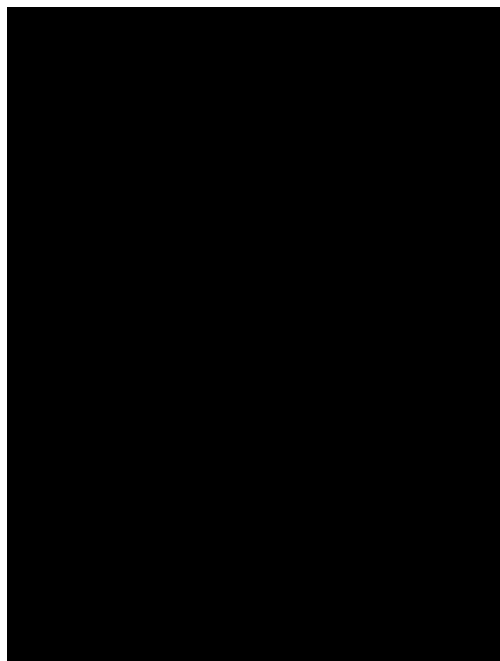
54 Ustanovení § 2906 občanského zákoníku.

55 Souhrnná zpráva z návštěv veřejného ochránce práv ze dne 19. července 2024, sp. zn. 27/2023/NZ, s. 41, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz).

kontaktovat OSPOD, aby bylo dítě přemístěno do zařízení, které mu je schopno poskytnout takovou podporu, kterou dítě potřebuje.



Obrázek 4 – chodba v 1. RS



Obrázek 5 – dětský pokoj v 1. RS

3.7.4 Toalety a koupelny

Standard

Dítě by mělo mít při výkonu hygieny zajištěno soukromí v míře odpovídající jeho samostatnosti.

Toalety a koupelny by měly být vybaveny prvky zaručujícími soukromí. Dítě by v závislosti na jeho rozumovou a volní vyspělost mělo mít možnost se při výkonu hygieny uzamknout, například otočnými zámky, které personál z bezpečnostních důvodů dokáže otevřít zvenčí.

Předměty osobní hygieny dítěte jsou umístěny v koupelně a na toaletě.

Zjištění a hodnocení

Ve třech rodinných skupinách má každý dětský pokoj vlastní koupelnu, ve které se nachází toaleta, umyvadlo a sprchový kout se závěsem. V třetí rodinné skupině se nachází jedna společná chlapecká a jedna společná dívčí koupelna se stejným vybavením, tedy toaletou, umyvadlem a sprchovým koutem se závěsem.

I přesto, že mají koupelny starší vybavení, jsou čisté. Děti ve všech rodinných skupinách v nich mají předměty osobní hygieny.

V koupelně se děti nemohou zamknout. To vnímám jako problematické, třebaže ve většině rodinných skupin mají pokoje vlastní koupelnu. Z rozhovorů vyplynulo, že

zejména mladší děti vstupují do koupelen ve chvíli, kdy vykonává hygienu jejich spolubydlící. Děti tak pociťují nedostatek soukromí. Pokud je zajištění soukromí problém v případě samostatné koupelny, tím spíše by měly mít možnost se zamknout děti v rodinné skupině, kde jsou koupelny společné. Děti by měly mít možnost provádět hygienické úkony v soukromí. **Žádám proto zařízení, aby opatřilo všechny koupelny funkčními bezpečnostními zámky, které lze v případě potřeby odemknout zvenčí.**

Z úsporných důvodů se děti mohou sprchovat pouze od 18:30 do 19:30 hodin, kdy teče teplá voda. Ani to, že se děti sprchují v tomto čase, jim však nezaručuje, že se budou sprchovat v teplé vodě. Její množství je totiž omezené a stává se, že na některé děti nevystačí. Pokud se dítě z jakéhokoliv důvodu nestihne osprchovat v tomto intervalu (například nebylo v zařízení), musí požádat o možnost osprchovat se v časovém intervalu určeném pro vychovatele; pro ty teče teplá voda od 22 do 23 hodin. Problematické je to také například pro dívky, které mají menstruaci. Více se k tomu vyjadřuji v kontextu prostor zařízení v [kapitole 3.7.2.](#)

Opatření:

- 15) Vybavit koupelny a toalety na všech rodinných skupinách bezpečnostními zámky, které je v případě potřeby možné odemknout zvenčí (do 6 měsíců).**

3.7.5 Prostor pro stravování

Standard

Stravování by mělo probíhat v prostředí rodinných skupin. Prostor pro stravování by měl v co největší možné míře připomínat podmínky běžné domácnosti.

Zjištění a hodnocení

Rodinné skupiny disponují vlastní kuchyní s obvyklým vybavením k přípravě jídla, vaření a pečení. Všude je jídelní stůl s odpovídajícím počtem míst, u kterého mohou všechny děti z dané skupiny zasednout ke společnému jídlu. Prostor odpovídá podmínkám v běžné domácnosti.

Děti se stravují na rodinných skupinách. Na obědy chodí do školních jídelen se svými spolužáky. Pokud je dítě nemocné, uvaří mu oběd kuchyně dětského domova.

K praxi zařízení nemám žádné výhrady.

4. Umístění dítěte

4.1 Důvody umístění dítěte a jejich trvání

Standard

Dítě by mělo být umístěno v zařízení, které odpovídá jeho potřebám, je schopno poskytovat mu odpovídající péči a pracovat s důvody, kvůli kterým došlo k jeho odebrání z rodiny.

Zařízení by mělo informovat dítě ve věku blížícímu se zletilosti o možnosti uzavření smlouvy o dobrovolném pobytu. Požádala-li nezaopatřená osoba o uzavření smlouvy ve lhůtě jednoho roku od ukončení ústavní či ochranné výchovy a má-li zařízení volnou kapacitu, mělo by smlouvu uzavřít. Osoby žijící v zařízení na základě smlouvy o dobrovolném pobytu by neměly podléhat stejným režimovým opatřením jako nezletilé děti.

Zjištění a hodnocení

Pracovnice Kanceláře v průběhu návštěvy narazily na případ dítěte L, kterému byla prodloužena ústavní výchova do jeho 19 let. Z příslušného rozhodnutí Okresního soudu v Jihlavě vyplývá, že prodloužení ústavní výchovy navrhoval OSPOD (v tomto případě Městského úřadu Telč). Soud názor dítěte L znal, přičemž dítě si přálo v dětském domově zůstat. Není v pravidelném kontaktu s žádným členem rodiny ani jinými blízkými osobami. Nikdo soudu nenavrl možnost setrvání v zařízení na základě smlouvy o dobrovolném pobytu a ani soud tuto možnost nevzal v potaz.⁵⁶ Svůj závěr odůvodnil přáním dítěte L v zařízení setrvat a jeho zdravotním stavem, kvůli kterému dítě L potřebuje výpomoc se zařizováním svých záležitostí i v době zletilosti. Se skuteností, že stejného účelu lze dosáhnout i smluvním pobytem v zařízení, tedy bez omezení svobody dítěte, se nevypořádal. V odůvodnění zmínil, že zdravotní stav dítěte může odůvodňovat řešení situace i ve vztahu k jeho svéprávnosti.

Z rozhovorů vyplynulo, že personál zařízení s rozhodnutím soudu souhlasí, jelikož si stejně jako soud nemyslí, že by dítě L zvládlo po nabytí zletilosti žít samo. Podle některých členů personálu je předním hlediskem prodloužení ústavní výchovy zajistit dítěti L vhodné bydlení, podle jiných je to dostudování školy.

S ohledem na zákonem vymezenou působnost⁵⁷ mi nepřísluší hodnotit a zasahovat do rozhodovací činnosti soudů. Současně však vnímám, že by prodloužení ústavní výchovy mělo být až nejkrajnějším řešením, ke kterému by mělo docházet opravdu výjimečně a pouze z důležitých důvodů. Nerozporuji, že dítě L potřebuje podporu, a oceňuji snahu zařízení pomoci mu s nalezením bydlení i s dalšími záležitostmi.

56 Ustanovení § 2 odst. 6 zákona o ústavní a ochranné výchově.

57 Ustanovení § 1a zákona o veřejném ochránci práv a o ochránci práv dětí.

Zařízení toho ale může dosáhnout i v případě smluvního pobytu, obzvlášť pokud dítě L se setrváním v dětském domově po dosažení zletilosti souhlasí. Není tím ani dotčena možnost podat návrh na omezení svéprávnosti. Mám za to, že zařízení by se proti takto nepřiměřenému a v zásadě zbytečnému zasahování do práv dítěte mělo vymezit.

Zařízení by také mělo zvážit, zda nepostačuje mírnější forma zajištění podpory pro dítě L, než je omezení svéprávnosti. To by mělo nastupovat až jako krajní řešení v nejzávažnějších případech.

5. Hodnocení dětí

5.1 Hodnoticí systém

Standard

Základním pilířem hodnocení by měl být vztah mezi personálem a dítětem. Pravidla hodnocení by měla být podrobně popsána ve vnitřním řádu a personál i dítě by s nimi měli být podrobně seznámeni. Zařízení by nemělo využívat bodová hodnocení či jejich varianty. Hodnocení by mělo být transparentní a v souladu s cíli, zásadami a principy péče, a mělo by upřednostňovat pozitivní motivaci dítěte. Hodnocení by nemělo mít vliv na výkon práv dítěte stanovených zákonem.

Zjištění a hodnocení

Vychovatelé vedou denně o chování dětí záznamy v elektronické podobě a každý večer si s dítětem o jeho chování promluví. Od chování dítěte v průběhu celého měsíce se odvíjí výše jeho kapesného. S tímto systémem nesouhlasím, jak podrobněji vysvětluji v [kapitole 3.6](#). Zároveň však konstatuji, že hodnocení za účelem určení výše kapesného dětí nemá vliv na výkon jejich práva na plné přímé zaopatření.⁵⁸ Děti vždy dostávají kapesné alespoň na dolní hranici jeho možné výše, kterou nařízení vlády stanoví.

Chtěl bych však poukázat na riziko spojené s přílišným vázáním motivace dětí na snižování či zvyšování kapesného. Jakékoliv dosažené změny v chování dětí mohou být v takovém případě pouze povrchní a nezvnitřněné. To u dětí může vést k rozvoji účelového jednání. Pokud tedy zařízení chce hodnotit chování dětí, mělo by upřednostnit vztahovou rovinu práce s dítětem.⁵⁹

Vývoj chování jednotlivých dětí v čase personál podrobněji zkoumá dvakrát za rok při aktualizaci PROD.

58 Viz § 20 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 2 odst. 7 písm. e) zákona o ústavní a ochranné výchově.

59 Souhrnná zpráva z návštěv veřejného ochránce práv ze dne 21. prosince 2021, sp. zn. 33/2021/NZ, s. 40–41, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz).

5.2 Opatření ve výchově

Standard

Dítěti by měla být udělována negativní opatření ve výchově pouze za prokazatelné porušení jeho povinností stanovených zákonem. Důvody, které k udělení opatření ve výchově vedly, by měly být podrobně a konkrétně uvedeny v příslušné dokumentaci.

Dítěti by měly být udělována pouze ta opatření ve výchově, která stanovuje zákon.

Dítěti by nemělo být za jeden prohřešek udělováno více opatření ve výchově. Pokud zařízení využívá hodnoticí systém, mělo by zajistit jeho návaznost na opatření ve výchově, a minimalizovat tak riziko kumulativního trestání.

Zjištění a hodnocení

Opatření ve výchově jsou udělována za závažnější prohřešky a zařízení k nim přistupuje výjimečně. Za závažnější prohřešky personál považuje zejména útky a užívání návykových látek. Drobné prohřešky se snaží řešit pohovorem a individuální domluvou s dítětem. Ze spisové dokumentace vyplývá, že negativní opatření ve výchově mají nejčastěji podobu zákazu vycházek po dobu jednoho týdne nebo účasti na atraktivní akci konané mimo zařízení.

Z rozhovoru s dětmi nicméně vyplynulo, že zařízení přistupuje i k neformálnímu udělování záporných opatření ve výchově, která nejsou v dokumentaci zapsaná. Jedná se o odebrání telefonu, zákaz vycházek nebo dovolenek. Například chlapci, kteří [popis chování] xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx, měli dostat zákaz vycházek. Záznam o udělení opatření ve výchově se však v dokumentaci nenachází.

Opatření ve výchově může být dítěti uloženo pouze oprávněnou osobou a za prokázané porušení povinností vymezených zákonem.⁶⁰ Dětem je rovněž možné ukládat pouze taková opatření, která stanoví zákon.⁶¹ Zařízení dětem tedy nemůže odebrat telefon, ale může jim na něm prostřednictvím opatření ve výchově zakázat atraktivní činnost, např. hraní her či užívání sociálních sítí. Zákon dále předpokládá, že o každém opatření bude učiněn záznam do osobního spisu dítěte.⁶² Bez řádného záznamu není možné zpětně ověřit četnost a obsah uložených opatření.

Praxi, kdy se dítěti sdělují některá opatření ústně bez zaznamenání v dokumentaci, považuji za nepřipustnou a odporující právní úpravě. Chápu, že se zařízení snaží řešit incidenty obdobně jako v běžných rodinách, tedy bez dokumentace a administrativy.

60 Ustanovení § 21 ve spojení s § 20 a § 23 odst. 1 písm. i) zákona o ústavní a ochranné výchově.

61 Ustanovení § 21 odst. 1 zákona o ústavní a ochranné výchově.

62 Ustanovení § 21 odst. 5 zákona o ústavní a ochranné výchově.

Zákon však stanoví určitou formu, kterou je potřeba respektovat. **Apeluji proto na zařízení, aby za porušení povinností dětem ukládalo pouze zákonem předpokládaná opatření ve výchově a při jejich ukládání se řídilo zákonem.**⁶³

Tvrzení, že jsou dětem zakazovány dovolenky za špatné chování, se ze spisové dokumentace nepotvrdilo. Jelikož se ale objevilo v několika na sobě nezávislých rozhovorech, vyjádřím se k němu. Pobyt dětí mimo zařízení je projevem práva na respektování soukromého a rodinného života. Zařízení ho tedy nemůže používat jako motivační prvek ke zdržení se nežádoucího chování a přistupovat k zákazu pobytu mimo zařízení jako k formě trestu. Zařízení může žádost o pobyt dítěte mimo zařízení zamítnout pouze na základě záporného stanoviska OSPOD,⁶⁴ nebo pokud k tomu existují závažné důvody.⁶⁵ Své rozhodnutí musí náležitě odůvodnit v písemném rozhodnutí.

Opatření:

- 16) Za porušení povinností dětem ukládat pouze zákonem předpokládaná opatření ve výchově a při jejich ukládání se řídit zákonem (bezodkladně).**

6. Odborná péče

6.1 Speciálně pedagogická, psychologická a sociální péče

Standard

Zařízení by mělo zajistit dostatečný počet pedagogického personálu s odpovídajícím vzděláním pro stabilní fungování rodinných skupin. Zařízení by mělo v rámci možností usilovat o stálost složení a genderovou vyváženost personálu, který zajišťuje provoz jednotlivých rodinných skupin. O případných změnách by dítě mělo být informováno a měly by mu být sděleny jejich důvody.

Zařízení by mělo dítěti zajistit etopedickou, psychologickou, psychoterapeutickou a jinou odbornou péči adekvátní jeho potřebám, a to prostřednictvím vlastních odborných zaměstnanců nebo externích poskytovatelů takovýchto služeb.

Zařízení by mělo spolupracovat s rodinou dítěte a poskytovat jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, a za tímto účelem mít dostatek odborného personálu s odpovídajícím vzděláním v oblasti sociální práce.

63 Zpráva veřejného ochránce práv z návštěvy zařízení ze dne 5. června 2024, sp. zn. 5/2024/NZ, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz).

64 Podle ustanovení § 30 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

65 Ustanovení § 23 odst. 1 zákona o ústavní a ochranné výchově.

Zjištění a hodnocení

Přes den péči o děti na rodinných skupinách zajišťují pravidelně se střídající kmenoví vychovatelé a asistentka pedagoga. V noci slouží pouze jedna noční vychovatelka. Ve všední dny přichází do zařízení v 19 hodin, v pátek ve 20 a o víkendu ve 21 hodin. Denní vychovatelé mají každý den směnu do 22 hodin. To znamená, že večer mají posílenou službu. V noci je však noční vychovatelka sama na čtyři rodinné skupiny.

Dané uspořádání s sebou může přinášet mnoho nástrah a podceňovat různá rizika, která nezvládne pokrýt jeden člen personálu, pokud vezmeme v potaz počet dětí, velikost a rozložení budovy zařízení. Vzhledem k tomu, že se rodinné skupiny na noc zamykají a třetí rodinná skupina má oddělený vchod, nemají všechny děti přístup k noční vychovatelce současně a nepřetržitě. To podle rozhovorů s dětmi i personálem v praxi znamená, že se děti obrací na denní vychovatele, kteří v zařízení přespávají. To fakticky vede k tomu, že přespávající vychovatelé pokrývají potřeby dětí po své pracovní době.

Oceňuji, že vedení vychází svým zaměstnancům vstříc a umožňuje jim v zařízení v případě potřeby přespát. Zároveň je však důležité, aby zajistilo, že se vychovatelé, kteří nejsou ve službě, mohou bez vyrušení vyspat, aby měli dostatek energie na následující službu. To zařízení nejlépe zajistí tak, že posílí kapacity nočního personálu.

Připouštím, že pro zařízení nemusí být snadné větší množství personálu obstarat. Formuluji proto opatření s vědomím, že jeho splnění závisí i na zřizovateli, který by měl navýšit počet zaměstnanců adekvátně k potřebám zařízení, a to včetně mzdových prostředků.

V zařízení v době návštěvy nepracoval etoped.⁶⁶ Etopedická péče se tak dětem v případě potřeby zajišťuje prostřednictvím diagnostického ústavu. Vnímám pozitivně, že zařízení má k dispozici vlastní metodičku prevence.

Psychologickou a psychoterapeutickou péči dětem zajišťují externí odborníci, za kterými děti docházejí. Děti mají možnost psychologa změnit, pokud jim nevyhovuje a kapacity jiných psychologů to umožňují. Na sezení děti doprovází vychovatelka, která je v případě přání dítěte přítomna i při samotné terapii.

Ředitelka by upřednostnila navázání spolupráce s psychologem, který by do zařízení docházel a byl k dispozici dětem i personálu tak, jak to bylo v minulosti. Ředitelku v její snaze podporuji.

⁶⁶ V zařízení typu dětský domov zřizovatelé pro tuto pozici obvykle nevyhrazují tabulkové místo.

Opatření:

- 17) Zajistit, aby v noci péči o děti zajišťovali dva až tři přítomní pracovníci (do 6 měsíců).**

6.2 Zdravotní péče

Standard

Zařízení by mělo dítěti zajistit zdravotnickou péči odpovídající jeho potřebám prostřednictvím externích poskytovatelů zdravotních služeb.

Dítě by mělo mít zajištěnu stálost lékařů a odborných specialistů i po jeho umístění do zařízení. K jejich změně by mělo docházet pouze v případě, že je to nezbytně nutné.

Dítě by mělo být informováno v míře přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti o jeho zdravotním stavu, včetně způsobu léčby, užívání léků a jejich účelu. Způsob uchovávání a podávání medikace by měl odpovídat úrovni rozumové a volní vyspělosti dítěte a ochraně bezpečnosti ostatních.

Zařízení by dívka starší 15 let mělo zajistit antikoncepci, pokud o to požádá.

Zjištění a hodnocení

Zařízení hradí dívkám antikoncepci pouze v případě, že ji potřebují ze zdravotních důvodů. Někteří členové personálu uváděli, že děti ani z jiných důvodů antikoncepci nechťejí. Některé dívky v rozhovoru naopak zmínily, že antikoncepci užívají i z jiných než zdravotních důvodů, ale hradí si ji samy. Jiné ji neužívají, protože si ji musejí hradit.

Hormonální antikoncepce je spolehlivá metoda, která slouží k zabránění nechtěnému otěhotnění. **Proto dětskému domovu doporučuji, aby alespoň dětem starším 15 let nabízel, že jim antikoncepci uhradí.**

Psychiatrickou medikaci podle personálu užívá 11 dětí. Tyto děti jsou sledované v dětské psychiatrické nemocnici N., kam docházejí ambulantně nebo tam bývají hospitalizované. Některé děti do nemocnice jezdí na tzv. příměstský tábor. Jedná se o měsíční pobyt dítěte podobný běžnému táboru. Na děti ale dohlíží zdravotnický personál. V některých případech lékaři vyhodnotí, že je potřeba dítě po táboře klasicky hospitalizovat. V době systematické návštěvy se na tento tábor chystalo dítě E.

Během systematické návštěvy viděly pracovnice Kanceláře na vychovatelně první rodinné skupiny ležet volně na stole dávkovač na léky s medikací.

Popsaný způsob ukládání medikace považuji za nevhodný a nebezpečný, protože v sobě skýtá mnoho rizik. Kdokoliv z dětí může na vychovatelnu kdykoliv přijít a volně přístupné léky vzít, případně zkonzumovat.

Doporučuji proto zařízení, aby svoji praxi změnilo a začalo uchovávat medikaci dětí bezpečným způsobem. Nabízí se například možnost ukládat dávkovač na léky do uzamykatelné skříňky, ke které děti nebudou mít přístup.



Obrázek 6 – volně přístupný dávkovač na léky s medikací

Opatření:

- 18) Upustit od praxe nebezpečného ukládání medikace a uchovávat léky bezpečným způsobem mimo dosah dětí (bezodkladně).**

7. Zastupování dítěte a rozhodování o jeho záležitostech

Standard

Ředitel zařízení by měl zastupovat dítě ve věcech zásadní důležitosti pouze v případech, kdy jeho zákonní zástupci neplní své povinnosti nebo nejeví o dítě skutečný zájem a zastoupení dítěte je v jeho zájmu.

Zařízení by po zákonných zástupcích dítěte nemělo vyžadovat obecné souhlasy se zastupováním dítěte ředitelem zařízení. Ředitel zařízení by měl zastupovat dítě pouze na základě výslovného zmocnění zákonných zástupců ke konkrétně specifikovanému úkonu. Ve spisové dokumentaci se naopak nenachází informované souhlasy zákonných zástupců, dětí ani ředitelky s konkrétní hospitalizací. Ze spisů i rozhovorů je nicméně zřejmé, že k hospitalizaci dětí dochází.

Ředitel zařízení by měl zastupovat dítě při poskytování zdravotních služeb pouze v případech, kdy s ohledem na jeho rozumovou a volní vyspělost či povahu zdravotního úkonu dítě není způsobilé vyslovit souhlas, a současně hrozí nebezpečí z prodlení a souhlas zákonného zástupce nelze bez zbytečného odkladu získat.

Zjištění a hodnocení

Ve spisové dokumentaci dětí se nachází řada obecných souhlasů a plných mocí. Těmi zákonní zástupci ředitelku zplnomocňují k jejich zastupování při rozhodování o veškerých záležitostech dětí, včetně poskytování zdravotních služeb a ve věcech

souvisejících se vzděláváním. Dokumenty zákonní zástupci podepisují při přijetí dítěte do zařízení. Ředitelka na základě takové generální plné moci například zastupovala dítě v řízení o přestupu do základní školy O.

Přestože soud dítěti nařídí ústavní výchovu a umístí ho do zařízení, rodičovská odpovědnost jeho zákonným zástupcům zůstává ve většině případů zachována. Zastupování dítěte je její součástí. Ředitelka by proto měla dítě zastupovat pouze v běžných záležitostech. Ve věcech zásadní důležitosti by k tomu měla přistoupit, jen vyžaduje-li to zájem dítěte, a pokud zákonní zástupci dítěte neplní své povinnosti nebo o dítě nejeví skutečný zájem.⁶⁷

Zároveň by zařízení mělo vyhodnocovat, jaké právní jednání může učinit dítě samo bez souhlasu zákonných zástupců. Dítě může například udělit souhlas s poskytnutím zdravotních služeb v případech, kdy je provedení lékařského úkonu přiměřené rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku⁶⁸ a nezanechá na něm trvalé nebo závažné následky.⁶⁹ V případech, kdy dítě není způsobilé poskytnout souhlas s poskytováním zdravotních služeb (není dostatečně vyspělé nebo se jedná o závažný zákrok), je nezbytný souhlas zákonných zástupců dítěte. Ředitelka zařízení je oprávněna nahradit souhlas zákonných zástupců v případě, jestliže hrozí nebezpečí z prodlení a souhlas zákonného zástupce nelze bez zbytečného odkladu získat.

Vzdělávání dítěte, výběr a příprava na budoucí povolání se řadí mezi věci zásadní důležitosti.⁷⁰ Rozhodovat o těchto otázkách tedy mohou primárně zákonní zástupci, případně i samotné dítě, v závislosti na jeho vyspělosti. Ředitelka zařízení může dítě zastupovat pouze v případech, kdy zákonní zástupci dítěte neplní své povinnosti nebo nejeví o dítě skutečný zájem a zastoupení dítěte ředitelkou je v zájmu dítěte. Pokud se názory ředitelky a dítěte v oblasti vzdělávání a výběru budoucího povolání neshodují, musí se ředitelka obrátit na soud s návrhem na ustanovení kolizního opatrovníka.⁷¹ Pokud tedy nehrozí nebezpečí prodlení a zákonní zástupci jeví o dítě skutečný zájem, je nutné zjišťovat jejich stanovisko.

Doporučuji proto zařízení, aby děti zastupovalo ve věcech zásadní důležitosti pouze v zákonem stanovených situacích.⁷² Upozorňuji také na to, že pokud ředitelka jedná v souladu se svým zákonným zmocněním, je vyžadování podpisu generální plné moci zcela nadbytečné.

67 Viz § 23 odst. 1 písm. l) zákona o ústavní a ochranné výchově.

68 Ustanovení § 35 odst. 1 zákona o zdravotních službách.

69 Ustanovení § 95 občanského zákoníku.

70 Ustanovení § 877 odst. 2 občanského zákoníku.

71 Ustanovení § 460 občanského zákoníku.

72 Souhrnná zpráva z návštěv veřejného ochránce práv ze dne 21. prosince 2021, sp. zn. 33/2021/NZ, s. 55–58, [eso.ochrance.cz](https://www.eso.ochrance.cz).

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	• Umožnit vstup do zařízení návštěvám dětí i mimo okruh rodinných příslušníků (opatření č. 3). • Provádět asistované návštěvy pouze na základě soudního rozhodnutí nebo přání dítěte (opatření č. 4). • Umožnit dovolenky v týdenním intervalu a informovat o tom děti i jejich rodiče a blízké (opatření č. 5). • Umožnit všem dětem neomezený přístup k vlastnímu mobilnímu telefonu a odebírat jej pouze v individuálních případech, kdy je mobil předmětem ohrožujícím výchovu, zdraví a bezpečnost, a provádět o tom záznam do spisové dokumentace dítěte (opatření č. 7). • Upustit od praxe, kdy děti otevírají došlé balíky a dopisy za přítomnosti vychovatelů (opatření č. 9). • Umožnit dětem telefonovat v soukromí jejich pokojů a respektovat důvěrnost těchto hovorů. Sluchovou kontrolu telefonních hovorů provádět pouze na základě soudního rozhodnutí (opatření č. 10). • Upustit od namátkového testování dětí na přítomnost alkoholu a jiných návykových látek (opatření č. 11). • Za porušení povinností dětem ukládat pouze zákonem předpokládaná opatření ve výchově a při jejich ukládání se řídit zákonem (opatření č. 16). • Upustit od praxe nebezpečného ukládání medikace a uchovávat léky bezpečným způsobem mimo dosah dětí (opatření č. 18).
Do 3 měsíců	• Zajistit na všech rodinných skupinách dostupné internetové připojení, ideálně prostřednictvím Wi-Fi sítě, a to včetně pokojů jednotlivých dětí (opatření č. 8).
Do 6 měsíců	• Zpracovat pravidla a postupy pro zvládání náročného chování dětí (opatření č. 1). • Vybavit koupelny a toalety na všech rodinných skupinách bezpečnostními zámky, které je v případě potřeby možné odemknout zvenčí (opatření č. 15). • Zajistit, aby v noci péči o děti zajišťovali dva až tři přítomní pracovníci (opatření č. 17).
Do 5 let	• Přesunout zařízení do vhodnějších prostor (opatření č. 14).
Průběžně	• Zajistit další vzdělávání pedagogických pracovníků v deeskalačních technikách a zvládání náročného chování dětí (opatření č. 2).

- V případě zamítnutí žádosti o dovolenku o tom vydat řádně odůvodněné písemné rozhodnutí (opatření č. 6).
- Nepožadovat po dětech spoluúčast na úhradě učebních potřeb a pomůcek a dalších nezbytně nutných nákladech na vzdělávání (opatření č. 12).
- Snižovat dětem kapesné v reakci na úmyslné poškození cizího majetku pouze na základě opatření ve výchově (opatření č. 13).